

GYÖNGYÖSSY MÁRTON

Egy kora újkori katalán éremlelet középkori magyar aranyforintjai nyomában *Numizmatikai, prozopográfiai, genealógiai és gazdaságtörténeti elemzés*

1989-ben egy katalán kolostor felújítása során kiemelkedő jelentőségű késő középkori, illetve kora újkori éremkincs került napvilágra. A Katalónia északkeleti vidékén található Sant Pere de Rodes bencés apátság alapításának ideje nem ismert, de a 9. században már működő monostorként említik, bár önálló apátság csak később, 945-ben lett. Az apátság egészen a 18. századig működött. Az említett éremleletet régészeti feltárás során találták meg, az apáti házban, közel a monostor templomának keleti végéhez. A lelet 658 érméjéből 348 volt arany. Az elrejtő az anyagedényben gondosan elválasztva helyezte el az arany- és az ezüstérméket. A legkorábbi veretek a 14. század második feléből, a legkésőbbiek az 1520–1530 közötti időszakból származnak, az elrejtésre tehát Ferran Ram apátsága idején (1509–1532) került sor. A kutatás mai állása szerint az elrejtés pontos indokát nem lehet megállapítani, az elrejtő személyét pedig nem lehet azonosítani. A színes összetételből a feldolgozók arra következtettek, hogy különböző helyeken összegyűjtött érmeösszességekről van szó, amelyeket az elrejtő egyesíthetett, hiszen nemcsak az atlanti irányt (Kasztília, Portugália), hanem a mediterránt (Itália) és a közép-európai (Salzburg, Csehország, Magyarország) is képviselik a kibocsátások.¹

A Sant Pere de Rodes kolostorában feltárt lelet negyvenöt magyar aranyforintja a Luxemburgi Zsigmond (1387–1437) uralmától Jagelló II. Ulászló (1490–1516) uralkodásáig terjedő időszakot fogja át, a legkésőbbi évszám 1512. Bár a hazai kutatás nem ismerte, de nem ez az Ibériai-félszigeten a magyar aranyforint egyetlen előfordulása, amint arra már egy, az

1930-as években megjelent spanyol nyelvű publikáció felhívta a figyelmet.²

A történelmi Magyarország területéről nyolc, 1490–1530 között záródó, tehát korabeli leletet állíthatunk párhuzamba a katalán éremlelettel. A gombosi (Bogojevo, Szerbia) záródása az 1514-es évre, a lepavinai leleté 1516 előttre, a mohácsié 1491-re, a nagyszékelyié 1520-ra, a rábacsécsényi 1529-re, a rigyácié és a szászrégeni (Reghin, Románia) egyaránt 1495-re, végül pedig a zágrábié (Zagreb, Horvátország) 1500-ra tehető.³ Ezen Jagelló- illetve korai Habsburg-korban elrejtett kincseletek közös tulajdonsága, hogy mind Mátyás, mind pedig II. Ulászló aranyai egyaránt fölbukkannak bennük (előbbié tetemesebb, utóbbié csekélyebb mértékben). A korábbi kibocsátók (Zsigmond, Albert, I. Ulászló, Hunyadi János, V. László) egyes veretei kisebb arányban, de szintén megjelennek, bár a gombosi lelet ebből a szempontból kivételesnek tűnik, a nagyobb Mátyás-kori pénzösszességet csupán néhány II. Ulászló-arany színesíti. Mindenképpen meg kell jegyezni, hogy a pénztípusok alapján nemcsak a II. Ulászló uralkodásának első évtizedében elrejtettek, hanem a gombosi, a lepavinai és a nagyszékelyi éremkincs gyűjtője is elsősorban Mátyás uralma idején szedhette össze, illetve nagyobb részt Mátyás-aranyokban tartotta vagyonát. Összességében megállapíthatjuk, hogy a katalán éremlelet magyar részének belső arányai nagyon hasonlítanak a korabeli magyarországi aranyletek, azaz a középkor

¹ A leletről az első tudományos híradás egy rövidebb közlemény volt: *Maria Clua i Mercadal-Teresa Marot*: Aproximació a la circulació monetària a la Catalunya del segle XVI: el tresor de Sant Pere de Rodes. *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 33 (1994) 581–606. – A leletfeldolgozás témánk szempontjából fontos értékelő és elemző fejezetei: *Montserrat Mataró i Pladellasala-Anna M. Puig i Griessenberger*: El contexto arqueológico e histórico. In: *El Tesoro de Sant Pere de Rodes. Una ocultación de monedas de oro y de plata a principios del siglo XVI*. [Barcelona, 1999.] 17–25.; *Maria Clua i Mercadal-Teresa Marot*: Análisis de las emisiones de oro. In: *Uo*. 29–71.; *Teresa Marot*: Interpretación histórica y numismática del tesoro. In: *Uo*. 117–132. A lelethez lásd még: *Numismatics guide*. Authors: Marta Campo-Albert Estrada-Rius-Maria Clua i Mercadal. [Barcelona, 2006.] 124–125.

² *Felipe Mateu-Llopis*: El „ducado” unidad monetaria internacional oro, durante el siglo XV, y su aparición en la Península Ibérica. Madrid, 1934. 18–19.; *M. Clua i Mercadal-Marot, T.*: Aproximació i. m. 589–590., *Clua i Mercadal, M.-Marot, T.*: Análisis i. m. 48–50., *Numismatics guide* i. m. 130–131. A leletfeldolgozás nem ismeri Huszár Lajos teljességre törekvő lelet-összeállítását: *Lajos Huszár*: Der ungarische Goldgulden im mittelalterlichen Münzverkehr. *Hamburger Beiträge zur Numismatik*, 24–26 (1970–1972) 71–88., ugyanakkor számos fontos európai leletadatot fölhasznál, elemzésébe bevon: *T. Marot*: Interpretación histórica y numismática i. m. 123.

³ *Gombos* (Magyar Nemzeti Múzeum, Éremtár [a továbbiakban: MNM ÉT]: 639/1904), *Lepavina* (MNM ÉT: 220/1885), *Mohács-Sziget* (MNM ÉT: 352/1891, 42/1892, 188/1892), *Nagyszékely* (MNM ÉT: 283/1894), *Rábacsécsény* (MNM ÉT: 863-05-2/1955, *Numizmatikai Közlöny*, 60–61 [1961–1962] 94.), *Rigyác* (MNM ÉT: 337/1905, *Numizmatikai Közlöny*, 5 [1906] 105.), *Szászrégen* (MNM ÉT: 433/1892), *Zágráb* (MNM ÉT: 359/1885).

végi Magyarország aranypénz-forgalmának összetételéhez. Az alábbiakban Sant Pere de Rodes éremleletének magyar aranyforint-típusait és változataikat a leletközlésben olvasható sorrendben szeretnénk bemutatni (különös tekintettel a tipológiai fejlődésükre), illetve a feldolgozók meghatározásait pontosítani, korrigálni; végezetül a magyar aranyak Katalóniába kerülésének lehetséges – gazdaság- és politikatörténeti – magyarázatára teszünk kísérletet.⁴

A lelet magyar aranyai

Luxemburgi Zsigmond (1387–1437)

aranypénzverését típusok szerint oszthatjuk korszakokra. Hosszú uralma alatt ugyanis két aranyforint típust bocsátott ki. Második típusú aranyforintján (CNH II. 119A, UG D2) a négyelt címer második és harmadik mezejében a cseh oroszlán látható. 1402-ben Vencel cseh király Zsigmondot csehországi helytartójává nevezte ki. A numizmatikai kutatás már régen felismerte, hogy az ezt követő címerképi változás Zsigmond király pecsétjein is megfigyelhető. Zsigmond aranyforintjainak hátlapján a személyes példaképének is tekintett Szent Lászlót meglett férfiúként ábrázoltatta. A lilomos koronájú, hosszú, sűrű szakállas, rövid fürtös hajú szent király prémet utánzó gallérral díszített palástja alatt csípőig érő zeke vagy mellvért (egyes esetekben gombsorral) és rakott csatakötény látható (palástja olykor hosszabb, mint a csataköténye). Lábán harisnya vagy vékonyabb csizma lehet. Jobbjában nagyfejű bárdot tart, baljában aránytalanul nagy országalmát.⁵

K K

173–174. A K–K verde- és mesterjegyű UG D2-26 változat pontosabb keltezése ma még nem lehetséges, így 1402 után bármikor verhettek, a pénzverde a jegy alapján Körmöcbánya volt. A katalán leletben két példánnyal is képviseltette magát, de korabeli (középkor végi) magyarországi leletből nem ismeretes.⁶

⁴ A lelet aranyainak katalógusa: *Maria Clua i Mercadal–Teresa Marot*: *Catálogo de las emisiones de oro*. In: *El Tesoro de Sant Pere de Rodes. Una ocultación de monedas de oro y de plata a principios del siglo XVI*. [Barcelona, 1999.] 136–195.

⁵ *Gyöngyössy Márton*: *Florenus hungarialis. Aranypénzverés a középkori Magyarországon*. Bp., 2008. 42–46. A CNH II. 119A (UG D2) típushoz: *Huszár Lajos*: A budai pénzverés története a középkorban. Bp., 1958. (Budapest Várostörténeti Monográfiái XX.) 74–75.; *Pohl Artúr*: Zsigmond király pénzverése (1387–1437). *Numizmatikai Közöny*, 66–67 (1967–1968) 45–46. A Szent László-ábrázoláshoz: *H. Kolba Judit*: Szent László alakja a középkori ötvösművészetben. In: *Athleta Patriae. Tanulmányok Szent László történetéhez*. (Szerk. Mezey László.) Bp., 1980. (Hungaria Sacra 1.) 224–225.

⁶ Az egyes változatok Pohl Artúr (UG), illetve Lengyel András (Aranykönyv) által megadott, valamint leletadatait (vesd össze 3. jegyzet) összefoglaló táblázat tartalmazza, így azokat külön jegyzetben már nem tüntettük fel.

K R

175–176. A K–R verde- és mesterjegyű UG D2-31 változatot Reichel Péter körmöci kamaraispánságához kapcsolhatjuk, a korábbi kutatás 1428-ra, az újabb 1428–1429-re keltezi.

A Szepes megyei, nemesi származású, machalfalvi Reichel Péter Zsigmond pénzügyi szakemberének, Kamerer Ulriknak az unokáját vette feleségül. Reichel – hasonlóan felesége nagypapjához, akivel egy időre társult is – a nemesfémbányászat iránt érdeklődött, és az 1420-as években körmöcbányai kamaraispánságot vállalt. Jelentős birtokszerző tevékenysége mellett fontosnak tartotta a budai polgárjog megszerzését (vagy megtartását, ha eredetileg az volt); a fővárosban a ház- és szőlőtulajdonosok közé tartozott. 1436–1441 között halt meg.⁷ Leletünkben Reichel Péter körmöci veretéből két példány is volt, de a típus felbukkan a *zágrábi* leletben is.

K Š

177. A K–S felett (kettős) kereszt verde- és mesterjegyű UG D2-34 változatot Siebenlinder János körmöci kamaraispánsága idején, az 1430-as években verték, és középkor végi magyarországi leletekből is ismeretes (*Mohács, Szászrégen*).

Siebenlinder János a Sáros megyei Héthársról származott (ezért latin családnévvel, *de Septemtilis* is szerepel). Földesura, Berzevici Péter révén kerülhetett üzleti, majd rokoni kapcsolatba a tekintélyes Tillmann–Nadler atyafisággal. Erőteljes lengyel orientációt képviselt, fia Siebenlinder Szaniszló volt az első a krakkói egyetemre beiratkozott budaiak közül (a Szaniszló név egyébként is a család lengyel kapcsolataira utal). Siebenlinder boroszlóiakkal is kereskedett, élete vége felé pedig a bányavárosokban szerzett érdekeltségeket. Háromszor volt Buda város bírja, élete során többször is vállalt kincstári hivatalokat (harmincadispán, pénzverő- és bányakamaraispán, a Csepel-sziget ispánja, nyestadószedő, óbudai, solymári várnagy és a királynéi kunok ispánja is volt). Bár birtokszerzésére kevés adat maradt, azért egy bányavárosi malomról tudunk vele kapcsolatban.⁸

⁷ Reichel Péter működése: *Kubinyi András*: A budai német patriciátus társadalmi helyzete családi összeköttetéseinek tükrében a 13. századtól a 15. század második feléig. *Levéltári Közlemények*, 42 (1971) 249. Újra megjelent: *Kubinyi András*: Tanulmányok Budapest középkori történetéről. I–II. (Szerk. Kenyeres István–Kis Péter–Sasfi Csaba.) Bp., 2009. 458–512. Okleveles említése: *Horváth Tibor Antal–Huszár Lajos*: Kamaragrófok a középkorban. *Numizmatikai Közöny*, 54–55 (1955–1956) 27.; *Soós Ferenc*: A középkori Magyarország gazdasági- és pénzügyigazgatási tisztségviselői. *Numizmatikai Közöny*, 112–113 (2013–2014) 101.

⁸ Siebenlinder János működése: *Kubinyi A.*: A budai német patriciátus i. m. 250–251. Okleveles említése: *Horváth T. A.–Huszár L.*: Kamaragrófok i. m. 27–28., *Soós F.*: A középkori Magyarország pénzügyigazgatási tisztségviselői i. m. 101.

178. A félhold–n mester- és verdejegyű UG D2-42 változatot Nagybányán verték, a korábbi kutatás 1404–1406 közé keltezte, újabban Kammerer Ulrik főkamaraispán veretének tartják, és 1427 előttre datálják.⁹

A nürnbergi Kameroner Ulrik a Kameroner–Seiler bankház magyarországi képviselőjét látta el. 1394-ben már harmincadispán volt, 1397-ben és 1398-ban pedig harmincad- és urburaispánként tűnik fel. E két minőségében jelentős befolyással bírt a nemesfém- és színesfém-termelésre, a kivitellekre és az árakra. Bár a hivatkozott források ekkor külön nem említik, a numizmatikai szakirodalomban pénzverőkamaraispánként is szerepel, mivel a 15. század elején több pénzen is felbukkannak jellegzetes mesterjegyei.¹⁰

A félhold pénzverőjegyként feltűnik Firenzében is, ott vert forintokon, Pazzino Strozzi (1384, 1395), valamint Marco Strozzi (1404) jegyeként. Egy másik Strozzi, Antonio Buonacorso, 1426–1431 között tevékenykedett Budán, és járt Erdélyben is; testvéreivel több kisebb birtokkal és posztóüzlettel rendelkeztek, de nem tartoztak a legvagyonosabb Strozziak közé. Bár nagybányai kamaraispánására nem maradt adat, nem kizárt, hogy bekapcsolódott a korabeli magyar pénzverésbe, így esetleg ez a típus, amelyből egy példány volt leletünkben, akár az ő verete is lehet.¹¹ A változat középkor végi magyarországi leletből nem ismeretes.

Hunyadi János (1446–1452)

aranyforintjai folytatták a megelőző uralkodók aranyain kialakult hagyományokat. Eltérésnek talán csak az tűnhet, hogy a szent király karján jól látszik a karvért, csatakötevénye elől nyitott, térdig érő csizmája hegyes orrú. A kormányzó

⁹ A mesterjegyhez: Soós Ferenc: Kameroner Ulrik címere Zsigmond király pénzein. *Az Érem*, 50 (1994) 2. sz. 12.; Soós Ferenc: A magyar fémpénzek felirataí és címerei. Bp., 2014.² (Első kiadás: 1998.) 43.

¹⁰ Kameroner Ulrik működéséhez (további irodalommal): Gyöngyössi Márton: „Gazdag föld – szegény ország”: magyarországi aranytermelés és arany-pénzverés Luxemburgi Zsigmond korában. In: „Causa unionis, causa fidei, causa reformationis in capite et membris”. Tanulmányok a konstanzi zsinat 600. évfordulója alkalmából. (Szerk. Bárány Attila–Pósán László.) Debrecen, 2014. 257. Okleveles említése: Soós F.: A középkori Magyarország pénzügyigazgatási tisztségviselői i. m. 105.

¹¹ Antonio Buonacorso Strozzi működése: Teke Zsuzsa: Firenzei kereskedőtársaságok, kereskedők Magyarországon Zsigmond uralmának megszűlő után 1404–1437. *Századok*, 129 (1995) 196., 202–204., 206.; *Arany Krisztina*: Firenzei kereskedők, bankárok és hivatalviselők Magyarországon (1370–1450). Protopográfiai adattár. *Fons*, 14 (2007) 535. A Strozziak jegyei firenzei aranyakon például (CNI XII.): Pazzino Strozzi (1384) Tav. V, 179., (1395) Tav. VI, 202. Marco Strozzi (1404) Tav. VII, 220. Nagybányán jelentős olasz kolónia alakult ki, tagjai között 1429-ben firenzei és raguzai származásúakról van adat, akik nyilván a szerb despotával együtt, Belgrádból kerültek ide: Mályusz Elemér: Zsigmond király uralma Magyarországon 1387–1437. Bp., 1984. 171.; Draskóczy István: Olaszok a 15. századi Erdélyben. In: *Scripta manent. Ünnepi tanulmányok a 60. életévét betöltött Gerics József professzor tiszteletére*. (Szerk. Draskóczy István.) Bp., 1994. 126. A firenzeiek szerepét korabeli pénzverésünkben, annak numizmatikai emlékeit az eddigi kutatás alulbecsülte. A kérdéskört a közeljövőben külön tanulmányban kívánjuk feldolgozni.

aranyforintjainak előlapján viszont ismét változtatni kellett a címeren, immáron a Hunyadi-család igényeinek megfelelően: a vésnökök az első típusú aranyforinton (CNH II. 154A, UG G1) a címerpajzs első és negyedik mezejébe a magyar vágásokat, a másodikba az apostoli kettős keresztet, a harmadikba pedig a csőrében gyűrűt tartó hollót, a Hunyadiak címerállatát helyezték. Természetesen az előlapi köriratokon is változtatniuk kellett, hiszen a magyar arany-pénzverés történetében először fordult elő, hogy nem király volt az érmék kibocsátója. *Iohannes de Hunyad regni Ungarie gubernator*, azaz Hunyadi János Magyarország kormányzója („+IOhAnES.D.h-W-R-VnGARIE”) olvashatjuk a kormányzó aranypénzein.¹²

179. Az n-lánc által harántnegyedelt pajzs verde- és mesterjegyű UG G1-1 változat Hunyadi János első aranyforintja volt, a kutatás 1446–1447-re keltezi. A kormányzó kizárólag Nagybányán veretett aranypénzt, hiszen Nagyszebennel ellenséges viszonya volt, Körmöcbánya pedig ellenfelei kezében maradt. Biztos aranyforrást ezért csak a szatmár–nagybányai bányavidék biztosított számára. Kamaraispánja az olasz (firenzei) származású Firenzei Kristóf (?–1468/1469) volt, aki 1438-tól folyamatosan részt vett az erdélyi magyar pénzügyigazgatásban, és igen hamar Hunyadi János kormányzó szolgálatába állt. Három város is polgárának mondhatta: Kolozsvárott, Nagybányán és Nagyszebenben is polgárjogot nyert. Kristóf 1443–1463 között több kamarában is tevékenykedett kamaraispánként. Antal először a budai Melanesi- és a velencei Zati-társaság közötti összekötő volt, majd segesvári, később kolozsvári, illetve nagybányai pénzverőkamara-ispán lett, rendszerint testvéreivel, Kristóffal együttműködésben. Nemcsak a pénzverésben vett részt, hanem az erdélyi sóigazgatásban is.¹³ Bár a változatnak a katalán leletben csak egy példánya került elő, nem tekinthető ritkának, a korabeli zágrábi leletben is felbukkan.

¹² Gyöngyössi M.: *Florenus hungaricis* i. m. 47. A CNH II. 154A (UG G1) típushoz: Pohl Artur: Hunyadi János pénzverése. *Numizmatikai Közöny*, 68–69 (1969–1970) 51–52. A Szent László-ábrázoláshoz: H. Kolba J.: Szent László alakja i. m. 225.

¹³ A mesterjegyhez: Soós F.: A magyar fémpénzek i. m. 43–44. A jegy egyébként megegyezik Francesco Alberti del Giudice firenzei 1454-es pénzverőjegyével: CNI XII. Tav. XI, 379. Firenzei (Zati?) Kristóf és Antal életét megírta Draskóczy István, az olaszok erdélyi szerepéről szóló tanulmányában: *Draskóczy I.*: Olaszok i. m. 126–128. Lásd még: *Arany K.*: Firenzei kereskedők i. m. 540–541.; *Katalin Prajda*: Unions of Interest. Florentine Marriage Ties and Business Networks in the Kingdom of Hungary during the Reign of Sigismund of Luxemburg. In: *Marriage in Premodern Europe. Italy and Beyond*. Ed. Jacqueline Murray. Toronto, 2012. 155–157. Okleveles említéseik: Horváth T. A.–Huszár L.: Kamaragrófok i. m. 28., Huszár Lajos: Kamaragrófok a középkorban. I. kiegészítés. *Numizmatikai Közöny*, 64–65 (1965–1966) 56., Soós F.: A középkori Magyarország pénzügyigazgatási tisztségviselői i. m. 100., 103.

Bár V. László (1453–1457)

aranyforintjai hat típusba sorolhatók, a királyi aranypénzverés előírásainak igazán csak kettő felel meg, a többi ugyanis uralmi területén, a nagyszebeni pénzverdében Hunyadi János verette: a király nevében, de a saját elvárásainak megfelelően. A hivatalos királyi aranyforintok stílusa és ábrázolásmódja csaknem két évtizeddel korábbi minták, V. László édesapja, Albert király aranyai alapján készültek. Az első aranyforint előlapján a címerpajzsban az első mezőben a magyar vágások, a másodikban a cseh oroszlán, a harmadikban a morva sas, a negyedikben az osztrák pólya látható. Hunyadi János V. László nevére vert aranyforintjai esetében fokozatos idomulást figyelhetünk meg a címereken. Az első aranyforinton a címerpajzs első és negyedik mezőjében a magyar vágások, a másodikban és a harmadikban az apostoli kettős kereszt láthatóak. A Szent László-ábrázolás a megelőző évtizedek hagyományait ötvözi. A lovagkirály koronája például a Zsigmond-féle változat, öltözképe viszont a korábbi Hunyadi-aranyforintokon látható ruházat továbbfejlesztett változata. A szent szakálla ugyanakkor jóval hosszabb. Az V. László- és a Hunyadi-aranyforintok közös jellemzője, hogy a nagybányai és a nagyszebeni vereteken jól kivehető a lovagkirály bal karja alatt a kardmarkolat.¹⁴

K R

180. A K–R verde- és mesterjegyű UG H2-4 változatot Körnöcbányán verték, a régebbi kutatás szerint Rüssel Keresztély kamaraispánsága idején, 1455-ben. Rüsselt Giskra János nevezte ki V. László megbízása alapján kamaraispánnak.¹⁵ A változat korabeli magyarországi leletből nem ismeretes.

h C

181. A h–C verde- és mesterjegyű UG H4 változat a már említett Firenzei Kristóf nagyszebeni verete, 1453-ból; jellegzetes példája Hunyadi V. László nevére történő, de mégiscsak különutas aranypénzverésének, amelyre nemcsak a Szent László bal oldalán látható kardmarkolat, hanem az előlap eltérő szimbolikájú címere is utal, amelyben csak a kettős keresztet és a vágásokat láthatjuk. V. László h–C veretű aranyforintja ismeretes a zágrábi leletből is.

¹⁴ Gyöngyössy M.: *Florenus hungarialis* i. m. 48. A CNH II. 170. (UG H2) típusához: Huszár L.: A budai pénzverés i. m. 93.; Pohl Artur: V. László pénzverése (1453–1457). *Numizmatikai Közlöny*, 70–71 (1971–1972) 52. A CNH II. 175. (UG H4) típusához: Pohl A.: V. László i. m. 52. A Szent László-ábrázoláshoz: H. Kolba J.: Szent László alakja i. m. 225.

¹⁵ Rüssel Keresztély működése: Haán Lajos–Thaly Kálmán–Frankl Vilmos–Dessewffy Gyula–Supala Ferencz: A szent-antal–selmecz–korponai bizottság jelentése. A levéltárvizsgáló bizottságok jelentései. II. *Századok*, 3 (1869) 618.; Pohl A.: V. László i. m. 54. Okleveles említése: Horváth T. A.–Huszár L.: Kamaragrófok i. m. 29.; Soós F.: A középkori Magyarország pénzügyigazgatási tisztviselői i. m. 102.

Hunyadi Mátyás (1458–1490)

uralmával a magyar aranypénzverés újabb korszakába lépett, 1470-től ugyanis megkezdődött a középkori magyar aranyforintok ötödik csoportjának, a madonnás pénzeknek a veretése. Ezt megelőzően Mátyás folytatta a Zsigmond korszakától őrzött pénztörténeti hagyományt: aranyforintjainak előlapjain négyelt címet láthatunk, amelynek állandó elemei a magyar vágások, az apostoli kettős kereszt, a csőrében gyűrűt tartó holló, a cseh oroszlán, illetve egy esetben a morva sas. Mátyás uralkodásának első korszakában ötféle aranyforintot veretett. Érdekes, hogy ezeken – amint a király később vert aranyforintjain is – kicsit megváltoztatták a Szent László-ábrázolást: a korábbiaknál fiatalabb arcú, haja és szakálla ápoltabb, viselete viszont egyezik az édesapja aranyforintjaiban látható ruházattal. Egyes erdélyi veretű aranyforintjainak előlapi körirata is más, mint a korábban megszokott (például „+mO-TA-mATIE-D-G-R-VnGARIE”).¹⁶

A nagy pénzreform bevezetésének utolsó lépéseként Mátyás király megváltoztatta az aranyforintok előlapi éremképét: a négyelt címerpajzs helyére Szűz Mária, Magyarország védasszonya került. A királyi címet a Madonna lábainál, az előlapi köriratban elhelyezett holló helyettesítette. A reneszánsz uralkodó madonnás aranypénzeinek jelenleg tizennyolc típusát ismerjük. A tizennyolc típus számtalan apró stílárius, ábrázolásbeli különbséget mutat, de az igazi határválasztó közöttük mégis az, hogy az 1470-es években vert érmeken Máriát még fátyolban ábrázolták, ezt követően pedig koronával. A korszak körmöci aranyforint-típusait nemcsak szép, reneszánsz kapitális betűkből álló körirataik kötik össze, hanem hasonló éremképük is. Mátyás madonnás pénzeinek körirataira egyébként még a gótikus majuszkuláris írás a jellemző; az 1470-es évek végén kezdődik meg az írásváltás, aztán az 1480-as évek végére egységes reneszánsz kapitális írásmód alakul ki a körmöci arany- és ezüstvereteken. Az aranyforintok esetében az egység azonban nem jött, nem jöhetett létre: a „keleti” pénzverdékre (Nagybánya, Nagyszeben) konzervativizmus volt jellemző. Körnöcbányán a CNH II. 210. (UG K8) típus készült, melyen koronás Madonna a bal karjában tartja a kis Jézust, akit hajjal (vagy dicsőfényel?) ábrázolt a vésnök; a Madonna balján váza látszik virággal. Ezeknek az aranyforintoknak a köriratai reneszánsz kapitális betűket mutatnak. Az írásmód-váltásra tehát Körnöcbányán került sor. Nagybányán például CNH II. 208B (K15) típust verték, miközben Nagyszebenben CNH II. 208A (UG K21), CNH II. 208B (UG K20) típusokat. Mindegyik körirata még az eddig megszokott gótikus írásmód. A CNH II. 208A típus nagyszebeni változatainak hátlapi éremképében a „bogáncsvirágos” Madonnát láthatjuk,

¹⁶ Gyöngyössy M.: *Florenus hungarialis* i. m. 49. A CNH II. 204A (UG K1 és K5) típusához: Huszár Lajos: Mátyás pénzei. In: Mátyás király. Emlékkönyv születésének ötszázéves fordulójára. I–II. (Szerk. Lukinich Imre.) Bp., 1940. I. köt. 552.; Huszár L.: A budai pénzverés i. m. 96. A Szent László-ábrázoláshoz: H. Kolba J.: Szent László alakja i. m. 225–226.

a kis Jézus inkább kopasz. A CNH II. 208B típus „rozettás” madonnája viszont már a mindkét verdéből kikerült aranyforintokon hajas kis Jézust tart a karjában. Mátyás uralkodásának a végére a nagybányai és a nagyszebeni aranyforintok éremképe durvább és kezdetlegesebb lett, ezzel is magyarázható az, hogy ebből a két verdéből összességében jóval több típust ismerünk, mint Körmöcbányáról.¹⁷

K P

182–183. A K–P verde- és mesterjegyű UG K7-3 változatot a korábbi kutatás 1472–1478 közé keltezte, hiszen a fátylas madonnás aranyforintokhoz tartozik, tipológiai okokból így későbbi verése nehezen elképzelhető. A verető kamaraispánt Modrárral vagy Peck Pállal azonosították. Újabb 1486-ra keltezik, és Peck Pál veretének tartják.

A körmöci „Ringbürger” Modrárral Pál az 1440-es években nagyidai kapitány volt, majd 1451-ben Grenicz Ágoston volt kassai bíróval bérbe vették a kassai pénzverést. 1457-ben Mátyás fogolytársa volt. Modrárral Pál kamaraispáni említései pénzreform előttiek, az irodalomban mégis megjelent az a nézet, hogy egyes – tipológiai indokok alapján nyilvánvalóan az 1470-es években vert – „P” mesterjegyű körmöci vereteket ugyanolyan joggal kapcsolhatunk hozzá, mint Peck Pálhoz.¹⁸

Körmöcbányán az 1442–1443-as adóösszeírás szerint több „Pekch” nevű polgár is lakott, ám ez önmagában még nem jelent semmit, mivel a „Pekch” eredetileg foglalkozásnév: „sütő”. Az viszont nem világos, hogy közülük esetleg egyesek milyen (rokon) viszonyban álltak a későbbi körmöci kamaraispánnal. A nemesi származású Peck 1470-ben tűnik fel, amikor egy adósságyügyben bevádolták a bécsi városbíró előtt. Helyette azonban a tárgyalásra Ernuszt János kincstartó levele érkezett meg, akinek Peck familiárisa volt: így Ernuszt magának követelte a joghatóságot az ügyben. Úgy tűnik, az adósságyügy nem ingatta meg Ernuszt bizalmát familiárisában: 1472–1473-ban az Ernuszt kezében lévő Turóc vármegye alispánja, majd 1474–1480 között ispánja volt. Ernuszt halála után a király szolgálatába léphetett: 1479-ben a szklabiniai királyi vár várnagyaként említi egy királyi oklevél. Beatrix két 1486 eleji levele alapján 1485–1486-ban biztosan körmöcbányai kamaraispán volt, de verdejegyek alapján feltételezhető,

hogy már korábban – Mühlstein Vid kamaraispánsága idején – is részt vett a körmöci pénzverésben.¹⁹ A katalán leletben két példánnyal képviselt arany felbukkan a korabeli *mohácsi* és *rigyáci* leletben is.

184–186. A K–V/A verde- és mesterjegyű UG K8-1 változatot Mühlstein Vid és Langsfelder Ágoston közös körmöci kibocsátásának tartotta a régebbi kutatás, és 1479–1483 közöttre keltezte. A kelteztést a két személy működési idején túl erősíti az aranyforinton látható új éremkép: koronás madonna a gyermek Jézust bal karjában tartja. A verési időt újabban 1476–1478 közé datálják.

A Langsfelder-család körmöci polgárcsalád volt. Közülük Keresztély, Ágoston apja 1441-ben és 1450-ben is szerepel. Mátyás király 1478–1479-es bányavárosi látogatása alkalmával az Ágoston által nagyon kedvelt Langsfelder Jánosnak (és utódainak) adományozta a körmöcbányai cementezőmesteri tisztséget örökjogon. János – és utódai – ezért (is) használták a Schaidler nevet. Langsfelder Ágoston végrendelete 1485. január 12-én kelt. Ez a végrendelet fontos forrás a Langsfelder család vagyoni helyzetére, az általuk alapított kápolnára (és az abból kifejlődő Szent Katalin templomra). Langsfelder három körmöcbányai kórház is megadományozott. A Mühlstein-család viszont Nürnberg vidékéről származott. Mühlstein Vid Ernuszt János kincstartó bizalmasa és a bányavárosok egyik legtekintélyesebb polgára volt, lehetséges, hogy Boroszló közvetítésével került Magyarországra. Fia, vagy testvére, András az 1480-as években budai tanácsstag volt. Mühlstein Vid 1465-ben Ernuszt Jánossal és Thúz Jánossal együtt akarta megvásárolni a besztercebányai Jung-féle bányákat, ám végül a vételből kimaradt: Ernuszt és Thúz feleztek. Mühlstein 1473-ban viszont 3000 aranyforintért megvásárolta Beckensloer Jánostól annak Sandbergen fekvő bányabirtokát. 1472-ben, 1473-ban és 1479-ben zólyomi alispán és várispán volt. A királyi pár 1478-as látogatásakor Körmöcbányán és a bányavárosokban a kíséret tagjai között van Nagylucsei Orbán prépost, későbbi kincstartó mellett Mühlstein Vid körmöcbányai kamaraispán is. Kérésére Mátyás örökre elengedte számára a besztercebányai bányákban nyert zöld festék után fizetendő urbúrát. 1481-ben mint besztercebányai polgár szerepel.²⁰ A katalán leletben három példányban képviselt típus három magyarországi leletben is szerepel: *Mohács*, *Szászrégen* és *Zágráb*.

¹⁷ Gyöngyössy M.: *Florenus hungarialis* i. m. 56–59. Lásd még: Kovács Ferenc: Tanulmányok a magyar középkori pénzverés köréből. *Numizmatikai Közlöny*, 8 (1909) 9–10., 12–13.; Huszár L.: Mátyás pénzei i. m. 566–568.; Gyöngyössy Márton: Pénzgazdálkodás és monetáris politika a késő középkori Magyarországon. (Doktori mester munkák.) Bp., 2003. 66., 68., 70–71.; A katalán leletben is előforduló típusok közül Körmöcbányán vert fátylas madonnás aranyforint a CNH II. 209C (UG K7), Nagybányán vert fátylas madonnás aranyforint a CNH II. 209A (UG K12); míg Körmöcbányán vert koronás madonnás aranyforint a CNH II. 210. (UG K8), Nagybányán vert koronás madonnás aranyforint a CNH II. 208A (UG K15); továbbá Nagyszebenben vert koronás madonnás aranyforintok a CNH II. 208B (UG K20), 208A (UG K21), 208E (UG K22) típusok.

¹⁸ Modrárral Pál működéséhez (további irodalommal): Gyöngyössy M.: Pénzgazdálkodás i. m. 277. Okleveles említése: Horváth T. A. – Huszár L.: Kamaragrófok i. m. 29., Soós F.: A középkori Magyarország pénzügyigazgatási tisztségviselői i. m. 102., 104. Az 1460-as években Modrárral Pál fia, András viselt több helyütt kamaraispáni tisztséget.

¹⁹ Peck Pál működéséhez (további irodalommal): Gyöngyössy M.: Pénzgazdálkodás i. m. 287–288. Okleveles említése: Huszár L.: Kamaragrófok ... kiegészítés i. m. 57., Soós F.: A középkori Magyarország pénzügyigazgatási tisztségviselői i. m. 102.

²⁰ Langsfelder Ágoston és Mühlstein Vid működéséhez (további irodalommal): Gyöngyössy M.: Pénzgazdálkodás i. m. 271–272., 278–280. Okleveles említéseik: Horváth T. A. – Huszár L.: Kamaragrófok i. m. 30.; Huszár L.: Kamaragrófok ... kiegészítés i. m. 57.; Soós F.: A középkori Magyarország pénzügyigazgatási tisztségviselői i. m. 102.

K P

187. A K–P verde- és mesterjegyű UG K8-2 változatot a korábbi kutatás a már említett Peck Pál körmöci kamaraispán veretének tartotta a kutatás, és 1480–1483 közé keltezte. Újabban 1486-ra keltezik a *zágrábi* leletből is ismert aranyforintot.

n ✕

188. Az n–kereszt verde- és mesterjegyű UG K1-17 változatot a fentebb már szereplő Firenzei Kristóf nagybányai verete, amelyet a kutatás 1463–1464 keltez. A változat felbukkan a *gombosi* leletben is.

n +

189. Az n–V felett kereszt verde- és mesterjegyű UG K1-18 változatot a korábban már említett Mühlstein Vid 1467-ben vert nagybányai veretének tartja a korábbi kutatás. Ilyen aranyforint egyébként a *lepavina* leletből is ismert.

n ☒

190–191. Az n–címerpajzsban bányászkalapács és ék verde- és mesterjegyű UG K1-22 változat kollektív nagybányai veret, amelyet a korábbi kutatás 1470-re, az újabb 1468–1469-re keltez. A katalán leletben két példánnyal is képviselt típus több magyarországi leletben is felbukkan: *Gombos*, *Mohács*, *Nagyszékely*, *Rábacsécsény* leleteiben biztosan, *Lepavina*, *Szászrégen*, *Zágráb* esetében pedig feltételezhetően (a verdejegy alapján).²¹

192–193. Az n–címerpajzsban bányászkalapács és ék verde- és mesterjegyű UG K15-6 típus szintén kollektív nagybányai veret, amelyet 1481–1487 között bocsátottak ki (újabb ezt 1479 és 1482 közé teszik). A katalán lelet két darabja Magyarországon sem ritka, hiszen a *lepavina* és a *rigyáci* leletekben is voltak példányok, míg a verdejegy képviselve volt a *mohácsi*, a *nagyszékelyi* és a *zágrábi* leletekben.²²

n §

194–195. Az n–címerpajzsban hattyú verdejegyű UG K15-9 változatot a korábbi kutatás Osztopáni Zöld István 1483-tól

Nagybányán vert forintjaként azonosította a korábbi kutatás. Újabban 1483–1485 közé keltezik.²³

Az Osztopáni-család somogyi eredetű, már a 14. század utolsó negyedében szerepelnek. A család nevezetesebb tagjai között találunk szlavón vicebánt (Dénes – 1405), de somogyi alispánt is (Péter – 1428, 1435–1437). A család egyik ága később „Osztopáni Zöld”-nek nevezte magát. Osztopáni Zöld István – a későbbi nagybányai kamaraispán – már az 1470-es években feltűnik az írott forrásokban: először a nádori kancellárián működött, majd Korotnai János nádori ítélőmester helyettese lett; 1472-ben somlyói, 1477-ben cseszneki várnagyként említik. 1483–1490 között töltötte be – talán folyamatosan – (1485-ben Jung Alberttel közösen) a nagybányai kamaraispáni tiszte, 1489-ben mint a nagybányai kastély várnagya szerepel. Származásával és Nagybányára kerülésével kapcsolatban sok a feltételezés, működésének kevés írott dokumentuma ismert. A család egy másik tagja – talán István testvére – János 1484-ben Abaúj és Zemplén vármegyék ispánja volt. A nagybányai aranyforintok mesterjegyei alapján az Osztopáni Zöld-család címerállatát a numizmaták hattyúként határozták meg.²⁴ A katalán leletben szereplő két darab pártjai több magyarországi leletben is felbukkannak, így *Gombos* és *Rigyác* biztosan, *Lepavina*, *Mohács*, *Nagyszékely* és *Zágráb* (az ismert verdejegyek alapján) feltételezhetően tartalmazta ezt a változatot.

n ☐

196. Az n–címerpajzsban három kagyló verdejegyű UG K15-4 változat Jung Albert nagybányai verete, amelyet a korábbi kutatás 1485 körülre, az újabb 1476–1485 közé keltez.²⁵

A Jung család selmecbányai eredetű volt, egyes (budai) tagjait Edlasperger, illetve Juncker, besztercebányai tagjait viszont Schwemgráttel néven is említik a korabeli források. A Jung család tagjai évtizedeken keresztül üzemeltették a besztercebányai rézbányák jelentős részét. Jung Albert édesapja, Jung Péter körmöci, majd budai kamaraispán volt. Jung Albert tevékenysége több pénzverdében is nyomon követhető: írott források csak nagybányai kamaraispánként említik, mesterjegye (családi címere) azonban nemcsak nagybányai vereteken, hanem nagyszébeni aranyforintokon is szerepel. Folyamatos nagybányai működését nemcsak a verdejegyek igazolják, hanem egy másik adat is: 1482-ben a király parancsára a nagybányai cementezőműben 100 aranyforintot fizettek ki neki a nagybányai kastély épületeire. 1491-ben a besztercebányai Kolman-féle bányaművek örökösödési ügye kapcsán tűnik fel ismét Jung Albert neve. Kolman János halála után ugyanis annak özvegye, Margit, fivére, Jung Albert javára végrendelkezett. Az özvegy halálát követően Jung Albert

²¹ A mesterjegyhez: Soós F.: A magyar fémpénzek i. m. 47.

²² A leletközlés a két darabbal kapcsolatban téves meghatározást tartalmaz: UG K12-1. Ám a vereteken koronás madonna látható, így azok nem lehetnek a CNH II. 209A típusba tartozók (fátylas madonna), hanem a CNH II. 208A típushoz kell sorolni őket.

²³ A mesterjegyhez: Soós F.: A magyar fémpénzek i. m. 48.

²⁴ Osztopáni Zöld István működéséhez (további irodalommal): Gyöngyössi M.: Pénzgazdálkodás i. m. 285–286. Okleveles említése: Horváth T. A. – Huszár L.: Kamaragrófok i. m. 30.; Huszár L.: Kamaragrófok ... kiegészítés i. m. 57.; Soós F.: A középkori Magyarország pénzügyigazgatási tisztségviselői i. m. 103.

²⁵ A mesterjegyhez: Soós F.: A magyar fémpénzek i. m. 48.

nemcsak az özvegyére, hanem a Kolman-hagyaték többi részére is igényt támasztott, és erőszakkal birtokba is vette azokat. Rövid birtoklása során teljesen elhanyagolta a művelést, és gyorsan értékesítette a meglévő készleteket és a felszerelést. Beatrix királyné közbenjárására visszahelyezték a bányák birtokába Kolman János másik két örökösét, Jung Jakabot (Kolman Jánosné első házasságából származó fiát) és Tylman Miklóst, akik az erőszakos birtokfoglalás előtt irányították az egykor jól jövedelmező vállalatot. A csődhelyzetből a Thurzóktól fölvelt tetemes összegű kölcsönökkel igyekeztek menekülni (véltetőleg Jung Albert egyes beszercebányai polgárok felé fennálló 3000 aranyforintnyi tartozása is a vállalatot terhelte), végül pedig önként lemondtak a bányaművelésről. Jung Albert és Jung Jakab a vállalathoz fűződő jogigényüket Szatmári Ferencre ruházták, akinek testvérétől, György királyi titkártól azt Thurzó János vette meg mintegy 1900 aranyforintért.²⁶ A változat korabeli magyarországi leletekben is felbukkan, így *Lepavina*, *Mohács* és *Rigyác* leleteiben is.

197. A h–O verdegelyű UG K3-7 változat Wenzel Oszvald nagyszebeni polgármester verete, amelyet a korábbi kutatás 1465-re, az újabb pedig 1458-ra keltez.

A vélhetőleg cseh(országi) eredetű családból származó Wenzel Oszvald 1454–1458 között volt a város polgármestere, nagyszebeni kamaraispánként 1456-ban említik, Nicolaus de Wagio-val és Firenzei Kristóffal együtt. A gazdag és tekintélyes Wenzel Oszvald, akinek háza a nagyszebeni Grosser Ring déli oldalán, a város előkelőségeinek házai között állt, 1468-ban tagja volt annak a delegációnak, amely Medgyes városában átadta Mátyás királynak azt a 15000 aranyforintot, amelyet a nagyszebeni felkelés-kísérletért róttak a városra. Kamaraispánként Wenzel Oszvaldot oklevélben tehát csak 1456-ban említik, és V. László – Hunyadi János halála után vert – nagyszebeni aranyforintjának verdegelyét az ő jegyeként oldhatjuk fel. Ez a verdegely egyébként azonos a fenti Mátyás-kori darab verdegelyével. Oszvald polgármester tehát V. László uralma végén és a Mátyás-kor elején (mivel a későbbi nagyszebeni aranyforintokról már hiányzik ez a verdegely) játszott meghatározó szerepet a kamara élén. Az V. László-kori és a Mátyás-kori aranyforint azonos verdegelye alapján feltételezhetjük, hogy az új király első – tehát 1458-ban kibocsátott – nagyszebeni verete a fenti, Wenzel Oszvald jegyével ellátott változat lehet.²⁷

²⁶ Jung Albert működéséhez (további irodalommal): Gyöngyössy M.: Pénzgazdálkodás i. m. 261–264. Okleveles említése: Horváth T. A.–Huszár L.: Kamaragrófok i. m. 30.; Soós F.: A középkori Magyarország pénzügyigazgatási tisztségviselői i. m. 103.

²⁷ Wenzel Oszvald működéséhez (további irodalommal): Gyöngyössy Márton: Oszmán–török ellenjegy középkori magyar aranyforintokon. *Folia Archaeologica*, 51 (2003–2004) 183–184. Okleveles említése: Horváth T. A.–Huszár L.: Kamaragrófok i. m. 29.

198. A h–M verdegelyű UG K5-1 változatot a korábbi kutatás Melchior Aurifaber és Mikolai Angyal István vereteként 1468–1470 közé keltezte, a verési idő azonban a két kamaraispán működési ideje alapján valószínűsíthetően 1461 és/vagy 1467 lehet.

Melchior Aurifaber már a 15. század első felében a nagyszebeni vezetőréteghez tartozott, székbíró is volt. Az 1470-es években még Nagyszeben tehetős polgárai között találjuk, városi tanácsos is volt. 1461-ben és 1467-ben nagyszebeni kamaraispán volt Mikolai Istvánnal. Mikolai Angyal István fejez megyei kisbirtokos volt, aki Budán tanulással deák címet szerzett, majd budai polgár és kereskedő lett. (Valódi vezetékneve tehát „Angyal” volt, a „Mikolai” származáshelyére utal.) Állatkereskedelemmel foglalkozott: hitelben szállított állatokat Pozsonyba. Több ízben Buda város bírja volt (1446, 1454, 1468), képzettségét a kincstárban és a tárnokszéken kamatoztatta. 1466-ban belekeveredett egy Csongrád megyei hatalmaskodásba, 1471-ben altárnokmester, 1475-ben Buda város *iudex pecuniarum*-ja volt.²⁸ A K5-1 változat egyébként felbukkan a zágrábi leletben.

199. A h–címerpajzsban három kagyló verdegelyű UG K5-6 változat a már említett Jung Albert nagyszebeni verete, amelyet a korábbi kutatás 1468–1470 közé, az újabb 1468–1469-re keltez. Ilyen verdegelyű aranyforint a zágrábi leletben is volt.

200–203. A h–T verdegelyű UG K21-1 változat Altemberger Tamás nagyszebeni polgármester verete, amelyet a régebbi kutatás 1482–1489 közé, az újabb viszont 1470–1490 közöttre keltezi.²⁹

Altemberger Tamás neve az erdélyi Körösbánya német nevéből (Altenberg) származik. Eleinte egy „másik” családnevet is használt: Thanhausernek nevezte magát például a bécsi egyetem matrikulájában. 1451-ben a bécsi egyetem hallgatója volt, 1454-ben *baccalaureus artium*, 1456-ban *magister artium*, 1459-ben *baccalaureus iuris canonici* fokozatot szerzett. 1461-ben és 1464-ben az egyetemen a magyar nemzet prokurátoraként szerepel. 1467 őszén már biztosan Nagyszebenben tartózkodott. 1470-től 1490-ig Nagyszeben város polgármestere, két alkalommal pedig királybíró volt (1481, 1491). Végrendeletéből kitűnik, hogy igen jelentős vagyonra

²⁸ Melchior Aurifaber és Mikolai Angyal István működéséhez (további irodalommal): Gyöngyössy M.: Pénzgazdálkodás i. m. 275–276. Okleveles említéseik: Horváth T. A.–Huszár L.: Kamaragrófok i. m. 29–30.; Soós F.: A középkori Magyarország pénzügyigazgatási tisztségviselői i. m. 104–105.

²⁹ A négy aranyforintot a lelet feldolgozói pontatlanul határozták meg (UG K20, K21-2), de a fényképek alapján megállapítható, hogy valamennyi darab a K21-1 típushoz tartozik.

tett szert. Vagyona ólomkereskedelemből, bányászati vállalkozásokból (az aranyosbányai bányakamara kamaraispánja is volt), vámbéletekből (harmincadispán is volt) és pénzületekből származott. Harmadik feleségével, Vízaknai Afrával együtt többször is szerepelnek az 1486–1491 közötti nagyszzebeni cementezési jegyzőkönyvekben mint aranybeszolgáltatók. Altemberger nevéhez fűződik egy német városi és bányajogi gyűjtemény összeállítása az úgynevezett *Codex Altembergerbe*. Mivel az 1491-es polgármester-választáson alulmaradt Hecht (Csukás) Györggyel szemben, kiszorította Hahn (Kakas) Lőrincet a királybírói tisztségből, hogy helyére ő maga ülhessen. 1491. június 30-án halt meg Budán.³⁰ Ilyen verdejegyű aranyforintot ismerünk a *gombosi*, a *rigyáci* és a *szászrégeni* leletből is. A verdejegy alapján lehetett ilyen darab a *lepavina*, a *mohácsi* és a *zágrábi* leletben is.

204–205. A katalán lelet két h–M/T verdejegyű UG K22 változata a már említett Melchior Aurifaber és Altemberger Tamás nagyszzebeni veretei, amelyeket a régebbi kutatás 1482–1490 közöttre, az újabb 1479–1485 közé keltez. A típus felbukkan a *szászrégeni* leletben is, a verdejegy ismert továbbá a *lepavina* és a *mohácsi* leletből.

II. Ulászló (1490–1516)

pénzverését nagyon sokféle aranyforint-típussal és változattal jellemezhetjük. A körmöci veretek továbbra is önálló tipológiai sort alkotnak, míg Nagybánya és Nagyszeben között típusazonosság figyelhető meg. Az aranyforintokon a hollót a lengyel sas váltotta fel, egyes típusok esetén feltűnik a cseh oroszlán is. A két keleti verde Lakos János megfigyelése szerint két alaptípust változtatott: „... az oszlopok számának és alakjának változtatásával különböztetik meg az egymást követő emissziókat, majd újra föltűnik a gubós, illetve Szebenben a rozettás típus is”. A két verde számára azonos típusok készültek, Lakos szerint Nagybanán két műhellyel kell számolnunk. A vegyesen gótikus majuszkuláris és reneszánsz kapitális betűformákat mutató köriratok kettős gyöngyör között futnak. A korszakban vert körmöci aranyforintok köriratait viszont kevés kivételtől eltekintve reneszánsz kapitális írásmód jellemzi. Ulászló aranyforintjain viszont újfajta Szent László-ábrázolás jelenik meg: a lovagkirályt már teljes páncélzatban ábrázolják, csatakötevény helyett comb-, szemérem-, térd- és lábvértet visel. Jobbjában alabárdot tart, baljában pedig továbbra is országalmát.³¹

³⁰ Altemberger Tamás működéséhez (további irodalommal): Gyöngyössi M.: Pénzgazdálkodás i. m. 244–246. Okleveles említései: Horváth T. A.–Huszár L.: Kamaragrófok i. m. 30.; Huszár L.: Kamaragrófok ... kiegészítés i. m. 57.; Soós F.: A középkori Magyarország pénzügyigazgatási tisztségviselői i. m. 105.

³¹ Gyöngyössi M.: Florenus hungarialis i. m. 59–60. Lásd még: Kováts F.: Tanulmányok i. m. 10–12., Lakos János: II. Ulászló pénzverése. Numizmatikai Közöny, 58–59 (1959–1960) 27–31.; Gyöngyössi M.: Pénzgazdálkodás i. m. 166–168. A Szent László-ábrázolás: H. Kolba J.: Szent László alakja i. m.

Ulászló aranyforintjain megváltozott a Szűz Mária-ábrázolás is: a Thurzók századfordulón vert aranyforintjain a vén-nőkök a madonnát holdsarlóra helyezték (CNH II. 256., UG L7). Ezt követően a pénzeket általánossá váló holdsarlós Mária, az apokaliptikus asszony (*mulier amicta sole*) – amint azt Marosi Ernő megállapította – a guldinerekkel vonul be a Szent László-ikonográfiába is (Szent László, Szűz Mária lovagja).³²

1503-ban megjelennek a magyar forgalmi pénzek az évszámok, így az aranyforintokon is. Aranypénzeink esetében az évszámot a hátlapi körirat végére helyezték. Érdekes módon, az évszámok pénzek korában az a tipológiai kapcsolat, amely Nagybánya és Nagyszeben között korábban fennállt, megszakadt: Nagyszeben is saját, egyéni típusait kezdte el verni. Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy mindhárom verdében egyeduralkodóvá vált a köriratokban a reneszánsz kapitális írásmód, másrészt mindhárom verdében különálló, saját tipológiai és stílári rendszer szerint verték az aranyforintokat – nincs egységes irányítás. A magyar aranypénzverés az elkövetkező időszakra „háromágúvá” vált.³³

226. Az aranyforintokon a hollót a lengyel sas váltotta fel, egyes típusok esetén feltűnik a cseh oroszlán is (például CNH II. 258B, UG L1). Lakos János osztályozása azonban szigorúan tipológiai alapon áll, nem veszi figyelembe, hogy egy-egy típus verőtövént néha évek múltán is elővehették, és azzal újra verhettek pénzt. Az évtized első felének nagybányai és nagyszzebeni verete a CNH II. 255L (UG L10, L28) típus. A vegyesen gótikus majuszkuláris és reneszánsz kapitális betűformákat mutató köriratai kettős gyöngyör között futnak, éremképeben az előlapon nyílt koronájú madonna látszik, mellette két-két gótikus trónoszlop. A kis Jézust fedetlen fővel, kopaszon ábrázolta a vésnök. Néhány év múlva Nagybanán a CNH II. 255A (UG L20) típusra tértek át, majd Nagyszebenben is. Nagybanán vert típus volt az évtized vége felé a CNH II. 255J (UG L13) (kétoldalt két-két egyforma magasságú, vékony oszlop) érme. A nagybányai verdében azonban újabb és újabb típusok jelentek meg, míg Nagyszebenben – például a CNH II. 255C (UG L23) kétoldalt egy-egy reneszánsz oszlop – a Thurzók kamaraispánuságuk első öt évében minden évben új aranyforint-típust terveztek. Erre azért volt szükség, mert a verdejegy nem változott évről-évre, az egyes emissziók elkülönítése csak így volt lehetséges. Így verették a CNH II. 256. (UG L7) (Madonna félholdon; Szent László vértetve, hosszú köpenyben, baljában hosszúnyelű alabárd) típus is. A korszakban vert körmöci aranyforintok köriratait kevés kivételtől eltekintve reneszánsz kapitális írásmód jellemzi.

³² Marosi Ernő: Kép és hasonmás. Művészet és valóság a 14–15. századi Magyarországon. Bp., 1995. (Művészettörténeti Füzetek / Cahiers d'histoire de l'art 23.) 84., Gyöngyössi M.: Florenus hungarialis i. m. 60.

³³ Gyöngyössi M.: Florenus hungarialis i. m. 61. Lásd még: Kováts F.: Tanulmányok i. m. 11–13.; Gyöngyössi M.: Pénzgazdálkodás i. m. 173–174. Körmöcbányán tizennégy évig már csak egy típust vertek: a CNH II. 260B (UG L8) aranyforintot. Szép reneszánsz kapitális betűkből álló köriratában (WLADISLAI D G R VNGA(RIE), S LADISLAVS – REX 1503) csak az évszámot kellett változtatni. Nagybanán a 16. század első éveiben visszatértek a CNH II. 255A (UG L20) típus verésére, amelyet mintha a CNH II. 255C (UG L23) típus verésével változtatnak volna. 1506-tól vertek évszámok és „bogáncsvirágos” aranyforintokat: például CNH II. 259C (UG L25) (Madonna dicsfény nélkül, a lengyel sas pajzs nélkül). Köriratai reneszánsz kapitális betűformákat mutatnak, (WLADISLAVS R VNGARIE, S LADISLAVS REX 1506) az előlapi körirat – eltérően a körmöcbányaikétól – nominativusban áll. Nagyszebenben például a CNH II. 261B (UG L37) (kétoldalt egy-egy rozetta) típust bocsátotta ki a verde. Végül a CNH II. 261A (UG L38) (Madonna alacsony koronával, lábainál a lengyel sas pajzsban) típusú aranyforintot is verték Nagyszebenben. A korabeli nagyszzebeni köriratokra is kapitális írásmód, az előlapra pedig hol nominativus, hol genitivus a jellemző.

206. A K–M/AF/B verdejegyű UG L1-3 típus Hellebrand András és Körnidel Ferenc körmöci kamaraispánok verete 1496-ból.

Hellebrand András selmecbányai polgár 1478-ban a királyi pár bányavárosi látogatásakor tagja volt a selmecbányai fogadó küldöttségnek. Részt vett a selmecbányai Glanzenberg egy részét művelő társulatban, mely 1504-ben megszerezte a Schuchmarkthoz tartozó és beomlott altárnát. Végrendele 1507-ben kelt. Körnidel sem csak a pénzverésben volt érdekelt, hanem bányavállalkozó is volt: 1509-ben társakkal együtt megszerzett egy altárnát Selmecbányán.³⁴ A változat ismeretes a *nagyszékelyi* leletből is.

207. A K–H verdejegyű UG L7-2 típus Thurzó János körmöci kamaraispán verete, amelyet a régebbi kutatás 1501–1502-re keltezett, készítési idejét újabban bővebb intervallumba helyezik, 1496–1507 közé.

Thurzó János 1437-ben született Lőcsén, eredetileg egyházi pályára készült. 1460 táján kezdte meg önálló kereskedői tevékenységét, megismerte a rézfinomítás tudományát, Krakkóba költözött. 1477-től krakkói városi tanácsos volt, krakkói sógorával közösen építette fel a Mogiła-i kohót. Víziemelő kerekkel létesítésével kívánta a magyarországi nemesfémtermelést föllendíteni. Fiaival és a Fuggerekkel közösen bérletbe vette a Besztercebánya környéki bányákat. A „közös magyar üzlet” a Fuggerekkel 1495-ben jött létre, a szerződést 1496-ban kiegészítették, ezután minden bevételt feleztek. Ezt a megállapodást a király, II. Ulászló is jóváhagyta 1498-ban. 1498. január 1-jétől Thurzó János és fia, György a körmöci kamara ispánjai lettek. A következő évben a Fuggerekkel megkötött újabb szerződésük értelmében a négy évre (évente 14000 aranyforintért) bérbe vett körmöci kamarából származó hasznon és a veszteségen is „feleztek” a Fuggerekkel. 1503-ban újabb megállapodás született: pénzváltási feladatokra faktort (megbízottat) helyeztek Budára, kizárólag a Fuggerek pénzéből. 1505–1508 között Szatmári Györggyel közösen elvállalta egyes, már üzemen kívüli nagybányai bányák újbóli üzemeltetését, cserébe felmentését kérte a nemesfém-beszolgáltatási kötelezettség alól. Rövid nagybányai működése során részt vett az aranyforint-verésben is. 1508-as haláláig ő vezette a magyarországi Fugger–Thurzó vállalkozást és a körmöci kamarát.³⁵

³⁴ Hellebrand és Körnidel működéséhez (további irodalommal): Gyöngyössy M.: Pénzgazdálkodás i. m. 260., 269. Okleveles említéseik: Huszár L.: Kamaragrófok ... kiegészítés i. m. 57.; Soós F.: A középkori Magyarország pénzügyigazgatási tisztségviselői i. m. 102.

³⁵ Thurzó János működéséhez (további irodalommal): Gyöngyössy M.: Pénzgazdálkodás i. m. 304–306. Okleveles említéseik: Horváth T. A.–Huszár L.: Kamaragrófok i. m. 31.; Huszár L.: Kamaragrófok ... kiegészítés i. m. 58.;

208. A K–G verdejegyű UG L8-2 típus, 1511-es évszámmal Thurzó György körmöci kamaraispán verete.

Thurzó György apjával, Thurzó Jánossal 1498. január 1-jétől töltötte be a körmöcbányai kamaraispáni tiszte, legalábbis az 1499-es Fugger–Thurzó szerződés szerint. Thurzó György 1503-ban feleségül vette Ulrich Fugger Anna nevű leányát. Apja halála után egyedül látta el a kamaraispáni feladatokat, és rá hárult (volna) a Fugger–Thurzó vállalkozás hathatós magyarországi képviselője is. Az 1514. októberi országgyűlés határozata nyomán azonban le kellett mondania kamaraispáni tiszteről, sőt a besztercebányai bérlet is veszélybe került. A bányavárosok panaszára eljárás indult a Thurzók ellen, de a vizsgálat során nem sikerült bebizonyítani a vádakokat: 1515 júniusában a király megerősítette Thurzó Györgyöt, Eleket és Jánost az egész körmöci kamara bérletében. A viharok elvonultával György ismét kamaraispánként tűnik a szemünk elé: jelen volt Bécsben a Habsburg–Jagelló szerződés megkötésekor is. Ám nem akart tovább az udvarban maradni és a besztercebányai vállalkozás ügyeit intézni, sőt szeretett volna a vállalkozásból is kiválni: 1517-ben fáradtan és „kishitűen” (Jakob Fugger) Augsburgba költözött. 1520-ban II. Lajos 25000 aranyforinttal tartozott neki.

Bár a körmöci pénzverés és nemesfémtermelés ismét viszszerült a Thurzók kezébe, a tényleges irányító ezután fokozatosan György öccse, Elek lett.³⁶

209. A kutya–kakas mesterjegyű UG L20-12 típus Cseh Máté és Kakas Lőrinc nagybányai kamaraispánok verete, amely 1495 körülre keltezhető (Szűz Mária jobbán „n” verdejegy látható).³⁷

Hahn (Kakas) Lőrinc 1494-ben és 1495-ben Cseh Mátéval együtt volt nagybányai kamaraispán. Hahn korábban hosszú ideig nagyszebeni királybíró volt, csak 1491-ben szorította ki e tisztségből Altemberger Tamás, aki ekkor veszített a polgármester-választáson.³⁸ Ilyen verdejegyű példány a *zágrábi* leletből is ismeretes.

Soós F.: A középkori Magyarország pénzügyigazgatási tisztségviselői i. m. 102–103.

³⁶ Thurzó György működéséhez (további irodalommal): Gyöngyössy M.: Pénzgazdálkodás i. m. 303–304. Okleveles említéseik: Horváth T. A.–Huszár L.: Kamaragrófok i. m. 31–32.; Huszár L.: Kamaragrófok ... kiegészítés i. m. 58.; Soós F.: A középkori Magyarország pénzügyigazgatási tisztségviselői i. m. 102.

³⁷ A mesterjegyhez: Soós F.: A magyar fémpénzek i. m. 49.

³⁸ Cseh Máté és Kakas Lőrinc működéséhez (további irodalommal): Gyöngyössy M.: Pénzgazdálkodás i. m. 249–250., 257–258. Okleveles említéseik: Horváth T. A.–Huszár L.: Kamaragrófok i. m. 31.; Soós F.: A középkori Magyarország pénzügyigazgatási tisztségviselői i. m. 103.

210–211. Az **n/P**-címerpajzsban bányászkalapács és ék verdejegyű UG L13-3 típus nagybányai kollektív veret, 1500 körülre keltezhető.

212. Az **n-A** verdejegyű UG L23-1 típus Ambrus deák nagybányai kamaraispán verete.

Ambrus deákot 1505-ben és 1506-ban említik nagybányai kamaraispánként. Az említésekből nem derül ki, hogy mi volt a családi neve, így egyelőre személyében a pénzügyigazgatás egyik művelt, *litteratus* tagját tisztelhetjük.³⁹

213. Az **n-H** verdejegyű UG L25-3 típus, 1507-es évszámmal, Thurzó János már említett nagybányai vállalkozásának az emléke.

214. A **h-M/A** verdejegyű UG L28-3 típus az 1493-ban kamaraispánként említett Agatha János polgármester és Mydwescher (Szabó) Jakab székbíró verete.⁴⁰

Agatha János az 1493-as polgármester-választáson legyőzte Hecht Györgyöt. A győzelem után – „a győztes mindent visz” alapon – Agatha János Mydwescher Jakab székbíróval együtt átvette a kamara igazgatását is, Hecht bizalmi embereit eltávolították. II. Ulászló király azonban Hecht pártját fogta: felszólította a nagyszzebeni polgárokat, hogy ne akadályozzák az aranyforint-verést, és a Hecht György kamaraispán által az aranyforintok próbájára kiválasztott és kirendelt polgártársat ezen tisztség ellátásától ne tartsák vissza, mivel a kamara ügyvitelét nem ők végzik. Az ügynek ezzel nem lett vége: 1494-ben a királyhoz küldöttséget menesztettek „ratione cimenti”. Agathanak és Mydweschernek a következő évi polgármester-választáson győztes Hechtnek végül át kellett adniuk a kamarát.⁴¹ Az L28-3 változat látható az Adam Berg kiadásában, 1598-ban megjelent *New Müntz-Büech* című

„pénzes könyvben”. A verdejegy ismeretes a *lepavinaí, a szász-régeni és a zágrábi* lelet aranyforintjain is.⁴²

215. A **H-karddal átdöfött nyakú egyszarvú** verdejegyű UG L37-2 típus, 1510-es évszámmal Lulay János nagyszzebeni kamaraispán verete.⁴³

Lulay János eredete homályba vész. 1492 és 1494 között tűnik fel mint Nagyszzeben város jegyzője. Az évtized végén Proll Miklós polgármesterrel együtt igazgatja a szebeni kamarát, majd Proll halála (1499) után egyedül: kamaraispán elődeivel szemben nem volt szebeni polgármester, a kamarabérlethez tehát Proll polgármesterrel együtt jutott, majd annak halála után feleségül vette özvegyét, Erzsébetet, és egészen 1521-es haláláig megtartotta a nagyszzebeni kamarát. 1504–1506 között székbíró, 1507-től haláláig nagyszzebeni királybíró és a szászok ispánja volt. Lulay jelentős birtokokkal rendelkezett az erdélyi nemesfém-termelés egyik központjának számító Radnán. Besztercén kizárólagos italmérési jogot szerzett a beszercei bíróval, Forster Farkassal közösen. A király iránta érzett bizalmát jelzi az is, hogy II. Ulászló 1508 áprilisában Somi Józsa nagyszzebeni királybíró és Lulay János kamaraispánt nevezte ki a Havasalföldre küldendő intervenció csapatak parancsnokává. 1513-ban Lulayt elkergették a nagyszzebeni polgárok, ám a király közbeavatkozott kamaraispánja érdekében, és 6000 aranyforintos büntetéssel sújtotta a várost. Lulay János királybíró élete során igen sok nemesi birtokra tett szert. 1521. április 12-én halt meg.⁴⁴

216. A **H felett kör-karddal átdöfött nyakú egyszarvú** verdejegyű UG L39 típus, 1511-es évszámmal szintén Lulay János nagyszzebeni kamaraispán verete.⁴⁵

217. A **H-karddal átdöfött nyakú egyszarvú** verdejegyű UG L38 típus, 1512-es évszámmal ismét csak Lulay János nagyszzebeni kamaraispán verete.⁴⁶

³⁹ Ambrus deák működéséhez (további irodalommal): Gyöngyössy M.: Pénzgazdálkodás i. m. 246–247. Okleveles említései: Huszár L.: Kamaraigrófok ... kiegészítés i. m. 58.; Soós F.: A középkori Magyarország pénzügyigazgatási tisztségviselői i. m. 103.

⁴⁰ A leletfeldolgozás a veretet az UG L28-4 típusba sorolta, de a fénykép alapján a fenti meghatározás a helyes.

⁴¹ Agatha János és Mydwescher Jakab működéséhez (további irodalommal): Gyöngyössy M.: Pénzgazdálkodás i. m. 243–244., 280. Okleveles említésük: Soós F.: A középkori Magyarország pénzügyigazgatási tisztségviselői i. m. 105.

⁴² Buza János: Négy száz éves a müncheni „New Müntz-Büech”. *Numizmatikai Közöny*, 96–97 (1997–1998) 47. (16. jegyzet)

⁴³ A mesterjegyhez: Soós F.: A magyar fémpénzek i. m. 53.

⁴⁴ Lulay János működéséhez (további irodalommal): Gyöngyössy M.: Pénzgazdálkodás i. m. 272–274. Okleveles említései: Horváth T. A.: Huszár L.: Kamaraigrófok i. m. 31–32.; Huszár L.: Kamaraigrófok ... kiegészítés i. m. 58.; Soós F.: A középkori Magyarország pénzügyigazgatási tisztségviselői i. m. 105.

⁴⁵ A leletfeldolgozásban az előlap UG L37-2-es, a hátlap L39-es változatként szerepel, de a fénykép alapján nem hibridveret.

⁴⁶ A leletfeldolgozásban ez a veret UG L39-es típusúként szerepel, de a fénykép alapján (nincs gyöngykör, csak vonalkör stb.) valószínűleg L38.

A magyar aranyak útja Katalóniába

Huszár Lajos a magyar aranyforint középkori forgalmi területének meghatározásakor, a leletadatokat feldolgozásakor az Ibériai-félsziget (tehát a mai Spanyolország és Portugália) területén nem mutatta ki annak jelenlétét. Mindez betudható volt a földrajzi távolságnak, valamint a közvetlen kereskedelmi kapcsolatok hiányának. Huszár összeállítása a közelebbi dél-francia vidékekről sem közölt leletadatokat, így elvileg itt sem forgott a magyar aranypénz.⁴⁷

Ugyanakkor egy román kutató, Ernest Oberländer-Târnoveanu figyelt fel arra, hogy a magyar forint az Ibériai-félszigeten, pontosabban Katalóniában, az írott források tanúsága szerint korántsem volt ismeretlen. Két forráshelyet is idéz, amelyek finomsági adatokat és árfolyam-értékeket is megadnak. Az első 1405 körül keletkezhetett (az aragóniai királyi kamara grófjának jelentése), a másik pedig a mallorcai levéltárban őrzött, 1480 körül készült kereskedelmi kézikönyv. A két forrásból a magyar aranyforint nem túl gyakori, de jegyzett valutának tűnik. Francia viszonylatban Oberländer-Târnoveanu egy 1524-es párizsi forrást közöl, ebből azonban az aranyforint dél-franciaországi forgalmára nem következtethetünk.⁴⁸

A lelet magyar aranyforintjai Katalóniába kerülésének egyedüli lehetséges magyarázatként a katalán–velencei és a velencei–magyar gazdasági kapcsolatok merültek fel. Először tehát ezt kell megvizsgálnunk, illetve a lelet magyar részének összetételét elemeznünk (más korabeli leletekkel összevetnünk), majd mindezt a katalán külkereskedelmi kapcsolatokon belül értelmezzük.⁴⁹ Amint láttuk a lelet magyar aranyainak belső arányai a korabeli magyarországi pénzforgalmi arányoknak felelnek meg. Ez pedig egyértelműen arra utal, hogy a magyar aranyak az 1510-es években kerültek el Magyarországról, valószínűleg együtt, egyösszegben.

Az olasz–magyar kereskedelmi forgalomban Magyarországnak két fontos partnere volt: Firenze és Velence. Az előbbivel fennállt kapcsolat volt a jelentősebb, de Velence jelentőségét sem szabad lebecsülnünk.⁵⁰ A magyar aranyak közvetítője tehát legalább annyira lehetett Firenze, mint Velence. Ráadásul Firenze tágabb környezetéből is ismerünk aranyforint-leleteket; ezeket éppen úgy be lehet vonni a lelet értelmezésébe, mint a Velence környéki és a horvátországi leleteket.⁵¹

⁴⁷ Huszár, L.: Der ungarische Goldgulden i. m. Meg kell azonban jegyezni, hogy már az 1930-as években ismertek olyan ibériai leletadatokat, amelyben volt magyar aranyforint: F. Mateu-Llopis: El „ducado” i. m. 18–19.

⁴⁸ Ernest Oberländer-Târnoveanu: A 13–16. századi magyar pénzverés emlékei nyugaton. Itáliai, francia és katalán források a 13–16. századból. Numizmatikai Közöny, 102–103 (2003–2004) 51–52.

⁴⁹ M. Clua i Mercadal–T. Marot: Aproximació i. m. 589–590., T. Marot: Interpretación histórica y numismática i. m. 125.

⁵⁰ Kubinyi András: Budai kereskedők udvari szállításai a Jagelló-korban. Budapest Régiségei, 19 (1959) 99–119. (Újra megjelent: Kubinyi A.: Tanulmányok i. m. 337–359.)

⁵¹ Huszár L.: Der ungarische Goldgulden i. m. 81. Hasonló jelentőségű az észak-itáliai vigevano-i lelet, amelynek magyar része Hunyadi Mátyás idejében zárul: Il tesoretto di Vigevano. Monete aeree tra Gotico e Rinascimento. Museo Archaeologico, Corso Magenta, 15 Giugno – Ottobre 1975. [Milano, 1975.]

Viszont az a tetszetős magyarázat, amelyet a lelet feldolgozói fogalmaztak meg, hogy tudniillik a magyar aranyak velencei közvetítéssel kerültek Katalóniába, nem elfogadható annak fényében, hogy a lelet kevesebb velencei aranydukátot tartalmazott, mint magyar aranyforintot. Az kétségtelen, hogy Velencébe nagyobb mennyiségben juthatott magyar pénz, ugyanakkor az is nyilvánvaló, hogy Velence kereskedelmi kapcsolataiban alapvetően saját aranypénzét, a *zecchino*-t részesítette előnyben. Firenze esetében pedig a preferált fizetőeszköz sokkal inkább a *fiorino* lehetett, mint a magyar aranypénz.

A katalán külkereskedelemben Velence bizonyosan meghatározó szerepet játszott. A katalánok már a 13. században virágzó kereskedelmi kapcsolatokkal rendelkeztek a Földközi-tenger keleti térségének országaival, városaival, Velence és Genova pozícióit azonban nem tudták meggyengíteni, meg kellett elégedniük a harmadik hellyel. Szöveteket és korallt szállítottak keletre, fűszereket hoztak nyugatra.⁵²

Korábban a 14. századra a katalán gazdaság válságát feltételezték, az újabb kutatások viszont rámutattak arra, hogy a 15. század második feléig igazi válság nem mutatható ki, bár a pestis, a háborús veszteségek és az időnként tapasztalható pénzügyi válság a kereskedelmet közvetlenül ugyan nem érintette, de az ahhoz szükséges anyagi eszközöket csökkentette. A háborúk és a kalózok már komolyabban veszélyeztetették a kereskedelmi útvonalakat. Megtorpanás azonban a 15. század végéig nem mutatható ki.⁵³

Közvetlen katalán–magyar gazdasági kapcsolatokkal viszont nyilvánvalóan nem számolhatunk, a közvetítőként felmerült Velence esetében pedig nincs értelmes magyarázat arra, hogy a városállam nyugati kereskedelmében miért használta volna egy, Katalóniától távoli, északkeleti partnerének – katalánok számára kevésbé ismert – aranypénzét, ha annak minőségét a kortársak méltányolták is. A lelet belső arányai alapján pedig egyenesen az következne, hogy a katalán–velencei reláció valutája inkább a magyar aranyforint volt, hiszen az előkerült *zecchino*-k darabszáma alacsonyabb. A fentiek alapján más magyarázatot kell keresnünk.

Ha közvetlen gazdasági kapcsolat nem mutatható ki, akkor egyéb: politikai vagy családi kapcsolatokra kell következtetnünk. Talán a Sant Pere de Rodes kolostorában elrejtett magyar aranyakat valaki rokonai megsegítésére küldhette Budáról, de az sem zárható ki, hogy hosszabb budai tartózkodása alatt megszerzett vagyonát vitte vissza hazájába. Közismert, hogy a középkor végén jelentős lélekszámú „spanyol” kolónia élt a magyar fővárosban, köztük bankárok, kereskedők, udvaroncok, akik a királynékkal – Aragóniai Beatrixsal, Candalei Annával (Anne de Foix), illetve Habsburg Mária kíséretével – érkezhettek. A közösség tagjainak egy része a jelek szerint zsidó vallású vagy zsidó származású lehetett. Anna királyné udvartartásában pedig délfranciák is

⁵² Maria Teresia Ferrer i Mallol: Katalónia földközi-tengeri terjeszkedése és késő középkori válsága. In: Királylányok messzi földről. Magyarország és Katalónia a középkorban. [Bp., 2009.] 356–357.

⁵³ M. T. Ferrer i Mallol: Katalónia földközi-tengeri terjeszkedése i. m. 359–360.

szép számmal szolgáltak.⁵⁴ Először tehát a budai spanyol zsidók kapcsolatrendszerét kell feltérképeznünk.

Katolikus Ferdinánd (1479–1516) 1492. március 31-én írta alá Granadában azt a dekrétumot, amelyben elrendelte a zsidók kiűzését országaiból. A rendelkezés a Torquemada főinkvizitor Ferdinánd királynak írott levelében foglaltak alapján született meg. 1492-ben több mint 1500 zsidó hagyta el Katalóniát, csak kevesen választották a maradást, és a keresztény hitre történő áttérést. Néhány család átkelt a Pireneusokon, és Roussillonban telepedett le, azonban rövidesen ez a terület is Katolikus Ferdinánd uralma alá került, így innen is menekülniük kellett: Collioure városában szálltak hajóra. A többség egyébként is hajón hagyta el Katalóniát, sokan Nápolyban, Rómában és Livornóban telepedtek le. Rómában például külön katalán zsinagoga létesült. A többség viszont az oszmán birodalom nagyvárosait választotta, elsősorban Isztambul és Thesszalonikit.⁵⁵

Aragóniai I. Ferdinánd (1458–1494) nápolyi király 1492-ben befogadta a Katolikus Ferdinánd és Izabella által Spanyolországból és Szicíliából elűldözött zsidókat. A zsidó kézművesek fellendítették a nápolyi textilipart és az aranyművességet. A zsidók kiemelkedő szerepet játszottak a gazdaságban, a pénzkölcsönzésben és az orvostudományban. A nápolyi udvarban a zsidó táncmesterek már korábban is nélkülözhetetlenek voltak, egyikük (Guglielmo Ebreo da Pesaro alias Giovanni Ambrosio) 1465-ben a későbbi magyar királyné, Aragóniai Beatrix táncmestere volt.⁵⁶ A középkor végi Budán négy spanyol, illetve szefárd család mutatható ki.

Szerencsés Imre (eredeti nevén: Salomo Seneor ben Ephraim) Spanyolországban, gazdag zsidó családban született. Bátyja, Don Abraham Seneor, aki befolyásos volt a kasztíliai és az aragóniai királyi udvarokban, 1492-ben családjával együtt kikeresztelkedett. Öccse, Salomo viszont a kíváncsi választotta. Valószínűleg Itáliába ment, és onnan jött családjával együtt Magyarországra. Buda egyik leggazdagabb kereskedője lett, jelentékeny háza a Zsidó utcában (Judengasse) állt. 1510 körül ő is kikeresztelkedett, elhagyta feleségét és gyermekeit, akik megkapták házát. Keresztapja Perényi Imre nádor lett; a keresztségben ezért kapta az Imre nevet, családnevét viszont Szerencsésre (Fortunatus) változtatta. Feleségül vette egy kolozsvári német polgár leányát, aki egy Györgynek keresztelt fiút szült neki. Szerencsés ekkor már II. Lajos pénzügyi tanácsadója volt, megítélésében a források

megosztottak: keresztény kortársai rossz véleménnyel voltak róla, egykori zsidó hittestvérei viszont a zsidóság támogatóját látták benne, ezért nagyon kedvező képet festettek róla. Komoly itáliai kereskedelmi kapcsolatokkal rendelkezett, miközben feudális urak tőkéjével üzletelt. A hazai kereskedelmi tőke képviselőjeként ugyanakkor arra törekedett, hogy az idegeneket (Fuggerek) kiszorítsa. Szalkai László váci püspök, majd esztergomi érsek emberének tartották: vélhetőleg a nagyhatalmú főpaprak és kancellárnak köszönhetette alkincstartói megbízatását. Nevéhez köthető a *moneta nova* (rossz minőségű ezüstpénz) bevezetése. Az 1525-ös rákosi országgyűlés már megégetését követelte; bár fogságba vetették, rövidesen kiszabadult. Ekkor a Fuggerek (magyarországi képviselői) által feltüzelt budai csőcselék kifosztotta házát, Szerencsésnek menekülnie kellett. Ám a válaszcsepással sem várt sokáig: a király – többek között Szerencsés tanácsára – elvette a Fuggerektől a beszercebányai rézkereskedelmet. Ismét alkincstartó lett, több harmincad bérlője, aki kölcsönöket folyósíthatott a királynak. Már 1518-ban örökbe fogadta Haller Jánost, akinek révén gyümölcsöző nürnbergi és erdélyi kereskedelmi kapcsolatokra tett szert. Haller feladata lett a politikai ambíciókkal rendelkező Szerencsés vállalkozásainak irányítása, ráadásul jól jött a Hallerek bányavárosi érdekeltisége is. Szerencsés 1526 őszén halt meg. A Szerencsés–Haller vállalkozás tönkrement, a Hallerek pedig kiszorultak Budáról.⁵⁷

A toledói Cota-család tagjai kikeresztelkedett szefárd zsidók voltak. Nyomuk van a Nápolyi Királyságban is, nevükhöz itt ragadhatott a második „t”, az így lett Cota helyett olaszosan **Cotta**. Budai águk őse Beatrix kíséretében jöhetett Magyarországra. Közülük Cotta Márton bizonyíthatóan 1488 előtt Budán élt. Közelebről nem ismert művészi tevékenysége mellett kereskedett is, a magyar főváros egyik tekintélyes kereskedője és bankára volt. Elsősorban velencei gazdasági kapcsolatokkal rendelkezett. Leányát viszont spanyol kereskedőhöz adta feleségül. Halála után budai üzletét unokaöccse, Ferenc vezette, aki 1512-ben szerepel írott forrásban utóljára. Az üzlet vezetésében fia, János követte. A toledói zsidó eredetű (szefárd) budai Cotta-család az 1480-as évektől a mohácsi vész idejéig a magyar főváros polgárságának legtekintélyesebb és leggazdagabb családjai közé tartozott.⁵⁸

Olasz Jakab (Jacobus Hispanus vagy Ispanus) spanyol eredetű budai kereskedő volt: 1516-ban famulusát Franciscus Olaz-nak hívták. 1521-ben saját oklevelében így nevezi magát: Ego Jacobus Hispanus mercator Budensis. Pecsétjén látható

⁵⁴ A budai spanyol kolóniához: *Kubinyi András*: A Kotta család. Spanyol zsidók a középkori Budán. In: *Kubinyi András*: Tanulmányok i. m. 786. (Eredetileg megjelent: Magyar–Zsidó Oklevéltár. XII. [Szerk. Scheiber Sándor.] Bp., 1969. 9–26.) II. Lajos egyik kamarását Hispanus Ágostonnak nevezték: *Fógel József*: II. Lajos udvartartása. 1516–1526. Bp., 1917. 54. Candalei Anna udvartartásának francia tagjaihoz: *Fógel József*: II. Ulászló udvartartása (1490–1516). Bp., 1913. 38–39., *Györkös Attila*: II. Ulászló házassága és a francia diplomácia. Acta Academiae Agriensis. Nova series 39. Sectio historiae. (Szerk. Makai János.) Eger, 2012. 101–102.

⁵⁵ *Silvia Planas*: Ço que ha perdut. What we have lost. In: Silvia Planas–Manuel Forcano: A History of Jewish Catalonia. The Life and Death of Jewish Communities in Medieval Catalonia. [Girona, 2009.] 113–115.

⁵⁶ *Gemma Colesanti*: V. Alfonz és a nápolyi Aragón királyság. In: Királylányok messzi földről. Magyarország és Katalónia a középkorban. [Bp., 2009.] 415–416.

⁵⁷ A Szerencsés Imre életére, működésére vonatkozó legalapvetőbb irodalom: *Kubinyi András*: A nürnbergi Hallerek Budán. Adalékok a késő középkori dél-német kereskedelem történetéhez. In: *Kubinyi A.*: Tanulmányok i. m. 718–723. (Eredetileg megjelent: Die Nürnberger Haller in Ofen. Ein Beitrag zur Geschichte des Südosthandels im Spätmittelalter. Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Stadt Nürnberg 52 [1963–1964] 80–128.) *Scheiber Sándor*: A Szerencsés Imre-irodalomhoz. In: *Scheiber Sándor*: Folklor és tárgytörténet. Teljes kiadás. Bp., [1996.] 1473–1485.; *Zolnay László*: Buda középkori zsidósága és zsinagógái. Bp., 1987. 35.; *Haraszti György*: Az „igazi” Fortunatus. *Történelmi Szemle*, 47 (2005) 221–239.; *Komoróczy Géza*: A zsidók története Magyarországon. I. A középkortól 1849-ig. (Hungaria Judaica 26.) Pozsony, 2012. 343–358.

⁵⁸ *Kubinyi A.*: A Kotta család i. m. 781–785.

címere tornyot ábrázol, ezzel a címerrel ismeretes korabeli sírkő (Budapesti Történeti Múzeum) és feliratos kő (Magyar Nemzeti Múzeum) is. Tekintélyes, gazdag ember volt, banküzletekkel foglalkozott. 1526 után Budán maradt, és magyar nemességet szerzett. Neve 1539-ben fordul elő utoljára: nobilis Jacobus Olaz hispanus civis civitatis Budensis. Ekkor használt neve alapján lehet, hogy azonos az 1506-ban említett Jacobus Italicus-sal.⁵⁹ Az „Olasz” családnév arra utalhat, hogy Jakab – más szefárdokhoz hasonlóan – Itálián keresztül érkezett Budára.

Óbudai „Hispaniolus” Jakabot 1521-ben és 1529-ben említik. Felesége Katalin, fia Sebestyén volt. A kicsinyítő képző valószínűleg a másik Jakabtól való megkülönböztetést szolgálta. Az a tény, hogy Óbudán, a királyné birtokán élt, arra utal, hogy a királyné szolgálatában állhatott. Aragóniai Beatrix vagy a délfrancia Candalei Anna kíséretében érkezhetett Óbudára.⁶⁰

A négy spanyol/szefárd család esetében nem találunk olyan adatot, amely közvetlen katalóniai kapcsolatra utalna. Ettől persze nem kell kizárnunk őket a katalán lelet magyar aranyainak eredeti tulajdonosi köréből. Mégis, a szefárd kereskedők mellett egy másik kör is számításba jöhet a lelet magyar aranyainak „feladójaként”. Többségük délfrancia volt, és valamennyien Candalei Annát szolgálták.

II. Ulászló király házasságkötése Candalei Annával a korabeli magyar diplomácia komoly sikere volt, hiszen a magyar király így rokonságba került a francia királyi dinasztiával, a Valois-családdal. Anna királyné a korabeli Magyarországon komoly megbecsültségnek örvendett, udvara kulturális és gazdasági szempontból is valódi központtá vált.⁶¹

A királynéi udvar gazdaságilag nem függött a kincstártól, hiszen a mindenkor királyné az ország egyik legnagyobb birtokosa volt. Udvertartásának tagjai ezért csak ritkán fordulnak elő a kincstári számadásokban. Saját kamarások, udvari emberek és zenészek lesték a királyné minden kívánságát, mivel udvara ugyanakkor a befolyásszerzés kiemelt helyszíne is volt. A királynét elkísérték egyes honfitársai is, akik udvertartásának tagjai lettek, de hazaiak is szép számmal kerülhettek a királyné környezetébe.⁶²

⁵⁹ Kubinyi A.: A Kotta család i. m. 786.

⁶⁰ Kubinyi A.: A Kotta család i. m. 786.

⁶¹ II. Ulászló házasságkötésének diplomáciai vonatkozásaihoz: Györkös A.: II. Ulászló házassága i. m.

⁶² Kubinyi András: A királyi udvar élete a Jagelló-korban. In: Kelet és nyugat között. Történeti tanulmányok Kristó Gyula tiszteletére. (Szerk. Koszta László.) Szeged, 1995. 310–311. A királyné kíséretére, majdani udvertartásának tagjaira a legfontosabb forrás Pierre Choque útleírása (1502), aki Candalei Anna kíséretében érkezett Magyarországra, azzal a megbízatással, hogy a leendő magyar királyné útjának eseményeit és menyzőjét örökítse meg. Pierre Choque XII. Lajos francia király feleségének, Bretagne-i Annának volt a heroldja, útleírása valójában két levél. A második levél szövegét Marczali Henrik is kiadta (Marczali Henrik: Közlemények a párisi nemzeti könyvtárból. Magyar Történelmi Társ., 23 [1877] 97–113.), fordítását pedig Szamota István közölte (Szamota István: Régi utazások Magyarországon és a Balkán-félszigeten. 1054–1717. Bp., 1891. [Reprint: 2013.] 131–146.), minderről lásd: Györkös Attila: Pierre Choque Magyarországról szóló francia útleírásának (1502) kéziratai és képi ábrázolásai. In: Arcana tabularii. Tanulmányok Solymosi László tiszteletére. (Szerk. Bárány Attila–Dreska Gábor–Szovák Kornél.) Bp.–Debrecen, 2014. 543–544.

A francia Rouergue tartományból származó Jean de Gozon, seigneur de Mélac volt Anna királyné udvarmestere (*gubernator domus*) és jószágigazgatója. A velencei követek *governador di majestanak* nevezték, úrnője hű szolgája, ügyes ember, jó gazda volt. 1506-ban végrendekezett, vagyonát felosztotta magyarországi és franciaországi családtagjai között. Ebből az iratból arról is értesülünk, hogy nyolcvan dukáttal tartozott neki a spanyolnak nevezett budai Cotta Ferenc. Végrendeletét a budai udvar egy másik francia tagja – Bernard de Saint-Geniès csepeli ispán – hajtotta végre; hasonló eljárást tapasztalhatunk a szintén 1506-ban elhunyt felesége, Isabelle végakaratainak végrehajtásakor is. Egyes rokonaik magyarországi egyházi karriert futottak be: Gilibert fiuk fehervári prépost, ismeretlen fokú rokonuk, Pierre, pedig a budai Szent Zsigmond-templom kanonokja lett.⁶³

Gilibert de Gozon, Jean de Gozon fia, 1504-ben, tizenhárom évesen lett fehervári prépost. 1506-ban azonban meghalt fő támogatója, Anna királyné, majd rövidesen szülei is, így a préposti méltóságot elvesztette, bár franciaországi gyámja, Louis de Gozon mindent megtett ennek megakadályozására, még Rómába is elutazott, de eredményt nem tudott elérni. Louis de Gozon végül 1510–1513 között Gilibertet és öccsét, Emeric-et hazavitte Franciaországba, de leánytestvérük, Anne, Magyarországon maradt. Gilibert a Moissac közelében található Lauzarte-ben telepedett le, ahol kétszer is megnősült.⁶⁴

Érkezésekor Dizien de la Forest volt Candalei Anna főudvarmestere, Seigneur de Brezolles pedig a főlovászmestere.⁶⁵ Tiberia francia kisasszonyt már a magyar királyi pár házassította ki. Angelika kisasszony a királyné udvarhölgye volt. Desiderius Landeresius kamarás a királyné halála után is Magyarországon maradt.⁶⁶

Amint láttuk, a budai francia kolónia tagjai szoros kapcsolatban maradtak hazájukkal, otthoni rokonaikkal. Haláluk esetén hazai rokonaik javára is végrendekeztek, visszatérésük esetében pedig minden bizonnyal magukkal vitték

⁶³ Fögel J.: II. Ulászló udvertartása i. m. 38.; Kubinyi A.: A Kotta család i. m. 783.; Györkös A.: II. Ulászló házassága i. m. 101–102. A Fögel József által további francia előkelőként említett Dominus Mylad, akit a király és a királyné megdicsért feleségével együtt, XII. Lajos francia királyhoz írt levelükben, minden bizonnyal Jean de Gozon-nal azonos: Fögel J.: II. Ulászló udvertartása i. m. 39., vesd össze: dominus de Mylad, le sieur de Meslac azonos Magnificus Joannes Melack de Gozon-val: Kropf Lajos: Anna királyné, II. Ulászló neje. Századok, 29 (1895) 709.

⁶⁴ Köblös József: Az egyházi középréteg Mátyás és a Jagellók idején. (A budai, fehervári, győri és pozsonyi káptalan adattárával). Bp., 1994. (Társadalom- és Művelődéstörténeti Tanulmányok 12.) 349.

⁶⁵ Pierre Choque (1502) említi a két udvaroncot, mint a királyné kíséretének tagjait. Dizien de la Forest: Wenzel Gusztáv: II. Ulászló magyar és cseh királynak házasa élete. 1501–1506. Századok, 10 (1877) 754.; Fögel J.: II. Ulászló udvertartása i. m. 38., 115.; Seigneur de Brezolles: Wenzel G.: II. Ulászló ... házasa élete i. m. 754.; Fögel J.: II. Ulászló udvertartása i. m. 39., 115.

⁶⁶ Fögel J.: II. Ulászló udvertartása i. m. 39.; Györkös A.: II. Ulászló házassága i. m. 101. Desiderius Landeresiusról Istvánffy Miklós megjegyzi, hogy *allobrox* volt, ez pedig Istvánffy szóhasználatában arra utalhat, hogy Piemontból származott. Candalei Anna Magyarországra vezető útja kapcsán ugyanis úgy fogalmaz, hogy a királyné útja *per Salassos et Allebroges* (azaz Savoyán és Piemonton át) vezetett: Wenzel G.: II. Ulászló ... házasa élete i. m. 730.

készpénzvagyonukat, amely jelentős részben magyar aranyforintokból állhatott.

A fentiek alapján a lelet magyar aranyainak eredete a budai „spanyol” kolónia kereskedővállalkozásainál vagy Candalei Anna kíséretének Budán maradt tagjainál keresendő. Az ismert családok és személyek közül bármelyik szóba jöhet, ahogyan az sem zárható ki, hogy egy (ma még) ismeretlen szefárd zsidó kívánt rokonain segíteni, vagy éppen csak üzletelt velük; de legalább ekkora a valószínűsége annak,

hogy a királyné egykori udvartartásának egyik délfrancia tagja juttatott haza a Magyarországon felhalmozott készpénzvagyonából rokonainak, esetleg hazatérően, magával vitte Budán megszerzett pénzkészletét. A lelet magyar aranyforintjainak záródása alapján ez 1512 után történhetett, de nyilvánvalóan még II. Ulászló életében (mivel II. Lajos egyetlen aranyforintját sem tartalmazta a lelet). Ennek a katalán/szefárd/délfrancia kapcsolatnak emléke a Sant Pere de Rodes monostorában talált negyvenöt magyar aranyforint.

Kibocsátók szerinti megoszlás késő középkori és kora újkori magyar aranyforint-leletekben

	Gombos (1514)	Lepavina (1516)	Mohács (1491)	Nagyszékely (1520)	Rábacsécsény (1529)	Rigyác (1495)	Szászrégen (1495)	Zágráb (1500)	Sant Pere (1520/1530)
Luxemburgi Zsigmond		3	1				4	5	6
Habsburg Albert			1				1		
I. Ulászló		2		1	1	1	1	2	
Hunyadi János								1	1
V. László		2	2				5	11	2
I. Mátyás	14	40	28	5	1	18	49	44	24
II. Ulászló	1	3	1	4	2	1	4	4	12
II. Lajos				2	2				
I. Ferdinánd					2				
Σ	15	50	33	12	8	20	64	67	45

A Sant Pere de Rodes kolostorban lelt magyar aranyak jegyzéke

El Tesoro	kibocsátó	verde	UG	Aranykönyv	keltezés/ verési év	magyarországi leletben
173.	Luxemburgi Zsigmond (1387–1437)	Körmöcbánya	D2-26	18/9	1402 után	
174.	Luxemburgi Zsigmond (1387–1437)	Körmöcbánya	D2-26	18/9	1402 után	
175.	Luxemburgi Zsigmond (1387–1437)	Körmöcbánya	D2-31	18/19	1428–1429	Zágráb
176.	Luxemburgi Zsigmond (1387–1437)	Körmöcbánya	D2-31	18/19	1428–1429	Zágráb
177.	Luxemburgi Zsigmond (1387–1437)	Körmöcbánya	D2-34	18/21	1431–1437	Mohács, Szászrégen
178.	Luxemburgi Zsigmond (1387–1437)	Nagybánya	D2-42	18/30	1426–1431	
179.	Hunyadi János (1446–1452)	Nagybánya	G1-1	23/1	1446–1447	Zágráb
180.	V. László (1453–1457)	Körmöcbánya	H2-4	29/6	1455	
181.	V. László (1453–1457)	Nagyszeben	H4	31	1453	Zágráb(?)
182.	I. Mátyás (1458–1490)	Körmöcbánya	K7-3	42/3	1472–1478	Mohács, Rigyác
183.	I. Mátyás (1458–1490)	Körmöcbánya	K7-3	42/3	1472–1478	Mohács, Rigyác
184.	I. Mátyás (1458–1490)	Körmöcbánya	K8-1	48/1	1479–1483	Mohács, Szászrégen, Zágráb
185.	I. Mátyás (1458–1490)	Körmöcbánya	K8-1	48/1	1479–1483	Mohács, Szászrégen, Zágráb
186.	I. Mátyás (1458–1490)	Körmöcbánya	K8-1	48/1	1479–1483	Mohács, Szászrégen, Zágráb

El Tesoro	kibocsátó	verde	UG	Aranykönyv	keltezés/ verési év	magyarországi leletben
187.	I. Mátyás (1458–1490)	Körmöcbánya	K8-2	48/3A	1480–1483	Zágráb
188.	I. Mátyás (1458–1490)	Nagybánya	K1-17	36/18	1463–1464	Gombos
189.	I. Mátyás (1458–1490)	Nagybánya	K1-18	36/19	1467	Lepavina
190.	I. Mátyás (1458–1490)	Nagybánya	K1-22	36/25	1468–1469	Gombos, Lepavina(?), Mohács, Nagyszékely, Rábacsécsény, Szászrégen(?), Zágráb(?)
191.	I. Mátyás (1458–1490)	Nagybánya	K1-22	36/25	1468–1469	Gombos, Lepavina(?), Mohács, Nagyszékely, Rábacsécsény, Szászrégen(?), Zágráb(?)
192.	I. Mátyás (1458–1490)	Nagybánya	K15-6	45/4	1481–1487	Lepavina, Rigyác, Mohács(?), Nagyszékely(?), Zágráb(?)
193.	I. Mátyás (1458–1490)	Nagybánya	K15-6	45/4	1481–1487	Lepavina, Rigyác, Mohács(?), Nagyszékely(?), Zágráb(?)
194.	I. Mátyás (1458–1490)	Nagybánya	K15-9	45/8	1483–1485	Gombos, Lepavina(?), Mohács(?), Nagyszékely(?), Rigyác, Zágráb(?)
195.	I. Mátyás (1458–1490)	Nagybánya	K15-9	45/8	1483–1485	Gombos, Lepavina(?), Mohács(?), Nagyszékely(?), Rigyác, Szászrégen, Zágráb(?)
196.	I. Mátyás (1458–1490)	Nagybánya	K15-4	45/3	1485 körül	Lepavina, Mohács, Rigyác
197.	I. Mátyás (1458–1490)	Nagyszeben	K3-7	37/1	1458	
198.	I. Mátyás (1458–1490)	Nagyszeben	K5-1	36/26	1461, 1467	Zágráb
199.	I. Mátyás (1458–1490)	Nagyszeben	K5-6	36/30	1468–1469	Zágráb(?)
200.	I. Mátyás (1458–1490)	Nagyszeben	K21-1	45/14A	1482–1489	Gombos, Lepavina(?), Mohács(?), Rigyác, Szászrégen, Zágráb(?)
201.	I. Mátyás (1458–1490)	Nagyszeben	K21-1	45/14A	1482–1489	Gombos, Lepavina, Mohács(?), Rigyác, Szászrégen, Zágráb(?)
202.	I. Mátyás (1458–1490)	Nagyszeben	K21-1	45/14A	1482–1489	Gombos, Lepavina, Mohács(?), Rigyác, Szászrégen, Zágráb(?)
203.	I. Mátyás (1458–1490)	Nagyszeben	K21-1	45/14A	1482–1489	Gombos, Lepavina, Mohács(?), Rigyác, Szászrégen, Zágráb(?)
204.	I. Mátyás (1458–1490)	Nagyszeben	K22	46/2	1482–1490	Lepavina(?), Mohács(?), Szászrégen
205.	I. Mátyás (1458–1490)	Nagyszeben	K22	46/2	1482–1490	Lepavina(?), Mohács(?), Szászrégen
206.	II. Ulászló (1490–1516)	Körmöcbánya	L1-3	63/3	1496	Nagyszékely
207.	II. Ulászló (1490–1516)	Körmöcbánya	L7-2	72/2D	1501–1502	
208.	II. Ulászló (1490–1516)	Körmöcbánya	L8-2	75/2/1511	1511	
209.	II. Ulászló (1490–1516)	Nagybánya	L20-12	95/2	1494–1495	Zágráb(?)
210.	II. Ulászló (1490–1516)	Nagybánya	L13-3	81/3	1500 körül	
211.	II. Ulászló (1490–1516)	Nagybánya	L13-3	81/3	1500 körül	
212.	II. Ulászló (1490–1516)	Nagybánya	L23-1	98/1	1505–1506	
213.	II. Ulászló (1490–1516)	Nagybánya	L25-3	94/9	1507	
214.	II. Ulászló (1490–1516)	Nagyszeben	L28-3	77/8	1493	Lepavina(?), Szászrégen(?), Zágráb(?)
215.	II. Ulászló (1490–1516)	Nagyszeben	L37-2	108/1510	1510	
216.	II. Ulászló (1490–1516)	Nagyszeben	L39	112/A/1511	1511	
217.	II. Ulászló (1490–1516)	Nagyszeben	L38	111/1512	1512	

Hivatkozott éremhatározók

Aranykönyv = *Lengyel András*: Aranykönyv. 1325–1540. (Középkori magyar pénzverés.) Budapest, 2013.

CNH II = *Réthy László*: Corpus Nummorum Hungariae. Magyar Egyetemes Éremtár. II. Budapest, 1907.

CNI XII = Corpus Nummorum Italicorum. Primo tentativo di un catalogo generale delle monete medievali e moderne coniate in Italia o da italiani in altri paesi. Volume XII. Toscana (Firenze). Roma, 1930.

UG = *Artur Pohl*: Ungarische Goldgulden des Mittelalters (1325–1540). Graz, 1974.